

Utvärderingsrapport juni 2008
Hemlöshetsprojekt
Socialstyrelsen

ATT FÖREBYGGA HEMLÖSHET

En utvärdering av två arbetsmodeller i Upplands Väsby kommun

Anders Arnsvik
FoU-Nordväst

Katarina Puiva
FoU-Nordväst

Sammanfattning

Socialstyrelsen har under åren 2005-2006 på regeringens uppdrag fortsatt att stimulera kommunernas utvecklingsarbete för att motverka hemlöshet. Utvecklingsarbetet skulle ske i nära samarbete med kommuner, frivilligorganisationer, hälso- och sjukvården och bostadsföretag. För uppdragets genomförande disponerar Socialstyrelsen cirka 10 000 000 (tio milj.) kronor år 2005. Uppdraget skall slutredovisas senast den 1 juli 2008. Individ och Familjeomsorgen (IFO) i Upplands Väsby beviljades hösten 2005 utvecklingsmedel inom ramen för ovanstående uppdrag. Föreliggande rapport beskriver två modeller i arbete med att motverka hemlöshet. De har bägge det gemensamma syftet förebygga hemlöshet. De verksamheter som kommer att beskrivas är *Boenderådgivningen*, en samverkansmodell mellan socialtjänsten och Väsbyhem, samt ungdomsboendet *Min Framtid*. Verksamheterna startades under första kvartalet 2006 och FoU-Nordväst har haft uppdraget att följa upp och utvärdera verksamheterna.

Boenderådgivningen är en form för samverkan mellan socialtjänsten i Upplands Väsby kommun och det allmännyttiga bostadsföretaget Väsbyhem. Bakgrunden till inrättandet av Boenderådgivningen var att man inom IFO ville utveckla det vräkningsförebyggande arbetet. Inom Väsbyhem fanns intresse för att hitta ”nya” former för samarbetet. För ändamålet anställdes inom IFO en Boenderådgivare vars huvudsakliga uppdrag var att utveckla metoder i samverkan med Väsbyhem. Boenderådgivningens funktion var att fungera som länk till socialtjänsten och i synnerhet gentemot Väsbyhem. Syftet var bland annat att nå hyresgäster som riskerade vräkning på grund av försenad hyresinbetalning alternativt hyresskuld. Mycket arbete nedlades i samverkan med Väsbyhem för att nå berörda hyresgäster. En väsentlig erfarenhet är att samverkan har betydelse. Både IFO och Väsbyhem har varit positiva till den samverkansmodell som utvecklats. Även de hyresgäster som intervjuats har varit positiva. Sammantaget har man genom denna form av samverkan nått en stor grupp hyresgäster som inte hade tidigare aktualitet inom socialtjänsten. En iakttagelse är att antalet vräkningar på grund av enbart hyresskuld minskade under 2006.

Min Framtid syftar till att stödja och vägleda unga kvinnor till att själva forma sin framtid. Hemmaplanslösningen som fick namnet *Min Framtid* består av ett kollektivboende i lägenhet i centrala Upplands Väsby (med plats för tre kvinnor) och dels stöd. IFO hade också uppmärksammat att unga kvinnor, 18 – 25 år, med psykosociala problem var en riskgrupp för framtida hemlöshet. I stället för att erbjuda kvinnorna en extern lösning – oftast någon form av placering - skulle de erbjudas en hemmaplanslösning. I så stor utsträckning som möjligt får kvinnorna själva ta ansvar för boendet. Väsentligt är att kvinnorna måste ha någon form av sysselsättning dagtid vilket kan vara arbetsträning, arbete eller studier. Kollektivboendet utgör första länken i en boendekedja där nästa steg är försökslägenhet. Totalt under perioden mars 2006 – september 2007 har 10 kvinnor varit aktuella för *Min Framtid*. Tre bor idag i försökslägenhet. Utmärkande för *Min Framtids* arbetsätt är att man utgått från kvinnans situation vid aktualiseringstillfället och att man i fokuserar på helheten. Initialt lades mycket tid och engagemang ned för att skapa bärande relationer, en arbetsallians, vilket sågs som en nödvändig förutsättning för att kunna arbeta med klienten. Stor vikt lades vid att kvinnorna själva skulle förmås ta ansvar för sin framtid. Centralt har varit att göra dem delaktiga i detta arbete och personalen antog olika roller som exempelvis att vara vägledare och ”bollplank”. Andra karaktäristika för *Min Framtids* personalgrupp är bred kunskap om olika förhållningssätt, flexibilitet, tillgänglighet, småskalighet och inte minst humor.

Innehållsförteckning

Boenderådgivningen. Utvärdering av samverkan mellan socialtjänsten och Väsbyhem

1. Inledning	7
Boenderådgivarens uppdrag	
2. Utvärdering av Boenderådgivningen	8
Inledning	
Syfte och frågeställningar	
Metod och genomförande	
Intervjuer	
Brukarenkät	
Registrering av ärenden	
3. Kunskapsöversikt	10
Inledning	
Hemlöshet	
Minskning av antalet avhysningar	
Sekundär bostadsmarknad	
Regeringens strategi för att motverka hemlöshet	
Vad görs inom landet?	
Samverkan	
4. Resultat – undersökning av insatsen	14
Inledning	
<i>Hur kommer hyresgästerna i kontakt med verksamheten?</i>	
Vad görs konkret och vad innebär samverkan	
Samverkan sett ur två aktörers perspektiv	
-IFO	
-Väsbyhem	
<i>Har det vräkningsförebyggande arbetet påverkat antalet BF/aviseringar och har färre eller inga vräkningar genomförts?</i>	
Betalningsföreläggande (BF) / aviseringar	
Redovisning av avhysningar verkställda under 2006	
Redovisning av avhysningar – perioden 2001 - 2006	
<i>Vilka synpunkter har de berörda hyresgästerna på verksamheten?</i>	
Inledning	
Redovisning av brukarenkäten	
Sammanfattning	
5. Sammanfattning av resultat	25
Inledning	
Hur kommer hyresgästerna i kontakt med verksamheten?	
Vad görs konkret och vad innebär samverkan?	
Har det vräkningsförebyggande arbetet inneburit att färre BF/aviseringar görs samt att färre eller inga vräkningar genomförs?	
Vilka synpunkter har de berörda hyresgästerna på verksamheten?	

6. Diskussion	27
Inledning	
Samverkan med ett konkret innehåll	
Vad kan ha bidragit till denna utveckling	
7. Referenser	30
Utvärdering av boendekollektivet <i>Min Framtid</i> för unga kvinnor i Upplands Väsby kommun 2007	
8. Nyckeln till <i>Min Framtid</i>	31
Inledning	
Bakgrund	
Beskrivning av målgruppen	
Beskrivning av verksamheten – <i>Min Framtid</i>	
9. Utvärdering av <i>Min Framtid</i>	33
Inledning	
Syfte och frågeställningar	
Metod och genomförande	
Inledning	
Hur rekryteras kvinnorna till boendet?	
Vilka är kvinnorna?	
Hur beskrivs insatsen av personal och av boende?	
Leder insatsen till eget boende?	
Metoddiskussion	
10 Kunskapsöversikt	36
Inledning	
Hemmaplanslösningar	
Särskilda ungdomsboenden	
Delaktighet	
Behandlingsforskning	
Behandlingsbegreppet har förändrats	
Relationer	
Återhämtning	
Evidensbaserade metoder	
Utvärdering av det sociala arbetet inom kommunerna	
11. Resultat – undersökning av insatsen	41
Inledning	
<i>Förankring inom IFO-organisationen</i>	
<i>Hur rekryteras kvinnorna till boendet?</i>	
<i>Vilka är kvinnorna och vilken omfattning av sociala problem och hälsoproblem har kvinnorna vid inflyttningen?</i>	
<i>Hur beskrivs insatsen av personalen?</i>	
Kontakt/mottagande	
Förhållningssätt	

Ansvar – delaktighet Struktur –sammanhang Sammanfattning <i>Hur beskrivs insatsen av kvinnorna?</i> Kontakt/mottagande Förhållningssätt Ansvar – delaktighet Struktur Sammanfattning Förändringar – framtiden Varför rekommendera <i>Min Framtid</i> <i>Leder insatsen till eget boende och är detta beroende av insatsen?</i> Varför har boendet avbrutits?	
12. Sammanfattning av resultat	56
Hur kommer kvinnorna till <i>Min Framtid</i>? Vilken omfattning av sociala problem och hälsoproblem har kvinnorna? Hur beskrivs insatsen av personal och boende? Leder insatsen till eget boende?	
13. Diskussion	59
Inledning Relation, delaktighet och sammanhang Avslutande reflektioner	
14. Referenser	61
Bilagor	63
Boenderådgivningen 1 Basdata 2 Historik - sammanställd intervju med Boendekonsulenten 3 Samverkansavtal socialtjänsten - Väsbyhem 4 Hyreslagen 5 Informationsbrev till hyresgäster 6 Modell för samverkan 7 Frågor till Väsbyhem 8 Kostnader för avhysning 9 Brukarenkät 10 Bilaga <i>Min Framtid</i>: Intervjufrågor till boende	

1. BOENDERÅDGIVNINGEN

Utvärdering av samverkan mellan socialtjänsten och Väsbyhem i Upplands Väsby kommun

Inledning

Bakgrund

Socialstyrelsen har under åren 2005-2006 på regeringens uppdrag stimulerat kommunernas utvecklingsarbete för att motverka hemlöshet. Syftet var att utveckla metoder för att långsiktigt komma tillrätta med sociala problem kopplade till hemlöshet. Utvecklingsarbetet skulle ske i nära samarbete med kommuner, frivilligorganisationer, hälso- och sjukvården och bostadsföretag. Individ och Familjeomsorgen (IFO) i Upplands Väsby hade under många år samverkat med Väsbyhem kring boendefrågor. Samverkan hade främst karaktären av ömsesidigt informationsutbyte. Det första steget mot att ge begreppet en något annan innebörd togs 2005 genom inrättandet av en Boendekonsulenttjänst inom IFO-verksamheten. Huvudskälet till tillkomsten av denna tjänst var framför allt IFO:s ansvar för drygt 80 kontrakt - så kallat social bostad - inom Väsbyhems bostadsbestånd. Verksamheten som sådan kräver aktiv tillsyn och uppföljning i samarbete med Väsbyhem och de olika sektionerna inom IFO. Utöver tillsynsverksamheten kring social bostad handlades vräkningsärendena. Boendekonsulentens erfarenheter av arbetet med avhysningsärenden var att dessa frågor trots specialiseringen hamnade i skymundan Detta på grund av att tillsynsverksamheten var alltför tidskrävande. För att kunna arbeta aktivare kring i synnerhet hyresskulder krävdes en fördjupning av samarbetet med Väsbyhem. Ett utvecklat samarbete antogs gagna hyresgästen och förhoppningsvis skulle det också förebygga och begränsa antalet vräkningar. Även kring störningsärenden samt sanitär olägenhet bedömdes det angeläget att utveckla samverkansformerna. I syfte att förebygga vräkningar inrättades, 1 januari 2006, med hjälp av utvecklingsmedel från Socialstyrelsen, en särskild projektjänst, en Boenderådgivare.

Boenderådgivarens uppdrag

Boenderådgivarens uppdrag var bland annat att i samband med betalningsföreläggande (BF)/(avisering om avhysning på grund hyresskuld) följa upp och samordna insatserna mellan socialtjänsten och Väsbyhem. Konkret innebar Boenderådgivarens arbete å ena sidan akuta insatser i ärenden där en avhysning av olika skäl kan vara nära förestående och å andra sidan mer långsiktiga förebyggande insatser i syfte att få ned antalet vräkningar totalt sätt. Utöver detta var uppdraget att se över om de interna rutinerna inom IFO kan utvecklas och bli mer ändamålsenliga. Boenderådgivarens arbetsuppgifter kan sammanfattas enligt följande;

- Utveckla metoder och arbetssätt så att färre blir vräkta.

Fokus i den här rapporten kommer att vara att följa det vräkningsförebyggande arbetet, beskriva de arbetsformer som byggts upp, hur rutinerna för samverkan med Väsbyhem förändrats samt vilken betydelse denna samverkan har för de personer som varit vräkningshotade.

2. Utvärdering av Boenderådgivningen

FoU-Nordväst har på uppdrag av Upplands Väsby kommun utvärderat projektet . En utvärderingsplan har utformats och medel har avsatts för utvärderingen. Projektiden löper från januari 2006 till och med december 2007. I det följande redogörs för utvärderingens syfte och frågeställningar.

Syfte och frågeställningar

Syftet med utvärderingen är att undersöka resultatet av IFO:s fördjupade samverkan med Väsbyhem. Innebär Boenderådgivningen en förbättring för människor som hotas av vräkning? I ett första led kommer verksamheten att granskas – vad skiljer den nya verksamheten från det arbete som redan bedrivs? I nästa led kommer konsekvenserna för de människor som möter verksamheten att beskrivas. Följande frågeställningar är vägledande i utvärderingen:

- Hur kommer hyresgästerna i kontakt med verksamheten?
- Vad görs konkret och vad innebär samverkan?
- Har det vräkningsförebyggande arbetet lett till färre BF/aviseringar samt färre eller inga vräkningar?
- Vilka synpunkter har de berörda hyresgästerna på verksamheten?

Metod och genomförande

Måluppfyllelsemodellen (Vedung 2002) kan fungera som utgångspunkt för utvärderingen av den verksamhet som skall utvecklas då det handlar om att göra en jämförelse av antalet vräkningar innan den vräkningsförebyggande verksamheten utvecklades och efter:

Insats	Uppföljning av insats	Resultat inom målområdet
Fördjupad samverkan IFO - Väsbyhem	Registrering av BF/ vräkningsärenden mars 2006 – mars 2007 Intervju med Boendekonsulenterna Intervjua Väsbyhem vid två tillfällen Brukarenkät	Jmf antalet vräkningar före och efter Beskriva samarbetet Beskriva samarbetet Brukares uppfattning om insatsen
Tillsättandet av projekt-tjänst	Regelbundet intervju Boenderådgivaren	Resultat av intervjuerna

Utvärderingen kommer huvudsakligen att vara en explorativ studie med både kvantitativa och kvalitativa data. De datainsamlingsmetoder som använts är

- intervjuer - Boendekonsulenterna samt Boenderådgivaren
- brukarenkät
- data avseende aviseringar under perioden mars 2006 – mars 2007
- data från Väsbyhem avseende verkställda avhysningar på grund av hyresskuld de senaste fem åren

Intervjuer

Boendekonsulenterna intervjuades om bakgrunden till inrättandet av Boenderådgivartjänsten. Frågor som särskilt belysts är skälet till att fördjupa samverkan med Väsbyhem samt avsikten med den nyinrättade tjänsten.

Boenderådgivaren intervjuades regelbundet under perioden mars 2006 – mars 2007. Syftet var att få underlag för att kunna beskriva Boenderådgivarens arbete samt för att kunna beskriva hur samverkan med Väsbyhem utvecklades. Vilken är skillnaden mot den tidigare samverkan som IFO hade med Väsbyhem. Vid varje intervjutillfälle ställdes samma frågor; aktuell situation, antal ärenden, samverkan, vad görs samt utvecklingsområden. Intervjuerna har inte spelats in. Samtliga intervjuer har dokumenterats. Boenderådgivaren har också beskrivit vad som gjorts i de ärenden som slutligen blivit ett vräkningsärende.

Väsbyhems handläggare (två) intervjuades i syfte att få svar på frågan kring samverkan och om något förändrats utifrån Väsbyhems perspektiv. Vad har den fördjupade samverkan inneburit för Väsbyhem? Som minnesstöd vid intervjuerna användes bandspelare. Intervjuerna har därefter transkriberats för att möjliggöra bearbetning av intervjuerna. Den första intervjun med Väsbyhem genomfördes i september 2006. Uppföljande intervjuer genomfördes i februari 2007.

Brükarenkät

Syftet var att undersöka hyresgästernas uppfattning om Boenderådgivning. Hur fick de kontakt med Boenderådgivningen och vad har kontakten betytt för dem? Vad fick de hjälp med? Enkäten utformades av FoU-Nordväst. Arbetet med brukarenkäterna påbörjades under april 2006 och pågick till mars 2007. Rutinen har varit att Boenderådgivaren informerat berörda hyresgäster om att verksamheten utvärderas och att det är angeläget att utvärderaren får kontakt med dem. Efter samtycke från hyresgästen lämnades namn och telefonnummer till FoU-Nordväst som ansvarat för kontakten med hyresgästen. Vid intervjusituationen har hyresgästerna ännu en gång informerats om syftet samt att deras identitet inte kommer att röjas. Det övergripande syftet med de kvalitativa intervjuerna och enkäten var att få underlag till beskrivningen av samverkansmodellen och hur den uppfattades av socialtjänsten, Väsbyhem och hyresgästerna.

Registrering av ärenden

FoU-Nordväst utarbetade en blankett (se bilaga 1) för ändamålet och Boenderådgivaren ansvarade för att den ifylldes. Datainsamlingen påbörjades i mars 2006 och avslutades i mars 2007. Syftet med datainsamlingen var att få kunskap om hela flödet av ärenden som ”passerar” Boenderådgivaren. Data har också inhämtats från Väsbyhem avseende avhysningar under de senaste fem åren samt utskickade betalningsförelägganden (BF).

3. Kunskapsöversikt

Inledning

Den här rapporten har fokuserats på samverkan mellan socialtjänsten och bostadsföretag som en modell att förebygga hemlöshet. Hemlösheten har under det senaste decenniet fått allt större aktualitet. I det följande ges en kort redogörelse för vilken betydelse förändringar på bostadsmarknaden har fått för ökningen av hemlösheten. Kommunernas ökade ansvar för den så kallade sekundära bostadsmarknaden kommer också att beröras. Avslutningsvis beskrivs regeringens strategi för att motverka hemlöshet, vilken betonar samverkan som en modell för att förebygga hemlöshet.

Hemlöshet

Hemlöshetsfrågan som nationellt fenomen har sysselsatt forskare under de senaste decennierna (Flyghed 1995, Sahlin 1996, Swärd 1998). Nationella (Socialstyrelsen 1999 och 2005) och lokala kartläggningar (Finne 1999, 2000, 2001, 2003 har genomförts för att få grepp om hemlöshetens omfattning. Mellan 1999 och 2005 har det noterats en faktisk ökning av den öppna hemlösheten. En starkt bidragande faktor till ökningen av hemlösheten är förändringarna inom bostadsmarknaden. Sedan 1980-talet har det skett en successiv skärpning av villkoren för att dels få en bostad och dels kring hanteringen av uppkomna hyresskulder. I olika rapporteringar har det framkommit att attityden hos hyresvärdarna, både de privata och de allmännyttiga företagen, kring försenade hyresinbetalningar och hyresskulder har skärpts. Redan vid en försenad hyresinbetalning skickas en avisering om vräkning¹ till hyresgästen. (Holmdahl 2006) Mellan 1986 och 2003 har det verkställts mellan 4000 till 8000 vräkningar per år i Sverige (omfattar samtliga vräkningar, det vill säga från bostad såväl från lokal och parkeringsplatser)

Den främsta orsaken till ökningen av vräkningar mellan 1990 och 1993 var kraftiga hyreshöjningar. Enligt Konsumentverket skedde en 70 procentig höjning från 1990 – 1993. Den största höjningen genomfördes 1991 då effekten av skattereformen från året innan slog igenom. Men även krisuppgörelsen mellan regeringen och socialdemokraterna hösten 1992 hade påverkat hyresnivån. (Flyghed, 1994). Hyresnivåns betydelse för antalet vräkningar har belagts vid ett flertal tillfällen (Stenberg 1990, Flyghed & Stenberg 1993). Nedan redovisat ett nationellt mått på antalet verkställda vräkningar de senaste fem åren.

Figur 1: Verkställda vräkningar 2003 – 2007

2003	2004	2005	2006	2007
4239	3916	3938	3298	2399 (kv 1-3)

(källa: Kronofogdemyndigheten, 2007)

I Stockholms län avhystes 2005, 908 hyresgäster. 2006 avhystes 786 hyresgäster, en minskning med 13 % (Källa: Kronofogdemyndigheten) Den främsta vräkningsorsaken är att hushåll av olika skäl hamnat i ekonomiska problem och kommit efter med hyran. Kartläggningar visar att 85 % vräks på grund av att hyran inte betalats, 10 % på grund av försenade inbetalningar och 5 % på grund av störningar (Flyghed, 2000). Även kartläggningar som gjorts under 2000-talet har givit samma resultat (SOU 2005:88) I de studier som gjorts kring hemlöshet har framgått att den mest avgörande faktorn för att människor hamnat i hemlöshet, oftast en permanent sådan, har varit att de blivit vräkta. Den grupp det handlar om var redan vid tidpunkten för vräkning en utsatt grupp med mångfacetterade problem (Flyghed

¹ I strikt juridisk mening är vräkning ett samlingsbegrepp för avhysning och avlägsnande. (Flyghed, 1995)

1995). Positionen som utsatt och marginaliserad förstärktes ytterligare efter vräkningen. Det har också framkommit när man försökt kartlägga gruppen vräkta att det är mycket svårt att få tag på dessa vilket resulterat i ett stort bortfall (Flyghed 1995). Inom gruppen finns en överrepresentation av missbruk och olika psykiska funktionshinder. Även den somatiska ohälsan är stor inom gruppen. Sammantaget, och i kombination med en dålig privat – ekonomi, är möjligheterna för denna grupp att återigen få en bostad ytterst begränsade.

Under de senaste 10 åren har olika studier gjorts för att i än större utsträckning beskriva vilka de vräkta är och under vilka omständigheter de lever. Bland annat har uppmärksamats att det i den totala gruppen vräkta även finns familjer med minderåriga barn under 18 år (SOU 2005:88). Utredningar initierade av Länsstyrelsen har undersökt vilka rutiner kommuner/stadsdelar har i vräkningsärenden och i vilken mån barnperspektivet beaktas. Även Socialstyrelsen har genomfört utredningar i syfte att belägga problemets omfattning (SOU 2005:88). Sammantaget har man idag ingen kunskap om omfattningen – hur många barn det egentligen handlar om – det väsentliga är vetskapen om att de finns och att socialtjänst, vårdar och kronofogde måste samverka för att förhindra att barnfamiljer vräks. (SOU 2005:88).

Minskning av antalet avhysningar

Den noterade minskningen av antalet verkställda avhysningar under 2000-talet beror bland annat på förbättrad samverkan mellan vårdarna och socialtjänsten samt att hyresvärdarna blivit bättre på att snabbare ta kontakt med hyresgäster som har svårigheter att betala hyran (Skatteverket 2006). En faktor som också bidragit till minskningen är att hyresvärdarna skärpt sina krav på hyresgäster vilket innebär att man inte längre tar in potentiella problemhushåll i samma utsträckning som tidigare (Holmdahl, 2006). Ett annat skäl till minskningen av avhysningar under senare år är också att vårdarna vid obetald hyra är snabba att skicka ett betalningsföreläggande (BF=underrättelse om hyresskuld) till hyresgästen. En kopia av BF skickas till Kronofogdemyndigheten. Denna skärpning kan också ha bidragit till att hyresgäster i ökande utsträckning betalar hyran (Kronofogdemyndigheten, 2007).

Sekundär bostadsmarknad

Parallellt med den noterbara minskningen av antalet avhysningar har det också uppstått en sekundär bostadsmarknad som socialtjänsten ansvarar för. Inom den sekundära bostadsmarknaden finns de sociala kontrakten, tränings och försökslägenheterna samt kategoriboenden och inackorderingshem vilka socialtjänsten har uppföljningsansvaret för (Socialstyrelsen 2007). Socialtjänsten är hyresvärd i betydligt större utsträckning idag än för 10 år sedan. Sannolikt återfinns en del av problemhushållen inom den sekundära bostadsmarknaden. Hur stor den sekundära bostadsmarknaden egentligen är finns idag ingen exakt kunskap om. Socialstyrelsen planerar under det närmaste året att genomföra en kartläggning för att få en tydligare bild över dess omfattning (Socialstyrelsen 2007).

Regeringens strategi för att motverka hemlöshet

Hemlöshetsfrågan har under 2000-talet blivit en prioriterad samhällsfråga som pockar på sin lösning. Två nationella kartläggningar har genomförts av Socialstyrelsen i syfte att få en mer samlad bild över hemlöshetens omfattning. Som en följd av kartläggningarna har regeringen utarbetat en strategi för att motverka hemlöshet. Socialstyrelsen har fått uppdraget att genomföra denna plan (Socialstyrelsen 2007). Strategin omfattar perioden 2007 – 2009. Fyra mål har pekats ut:

1. Alla ska vara garanterade tak över huvudet och erbjudas fortsatta samordnade insatser utifrån individuella behov.

2. Antalet kvinnor respektive män som är intagna eller inskrivna på kriminalvårdsanstalt, behandlingsenhet med stödboende eller visats i hem för vård eller boende (HVB) och inte har ordnad bostad ska minska.
3. Inträde på den ordinarie bostadsmarknaden ska underlättas för kvinnor respektive män som befinner sig i boendetrappor, träningslägenheter eller andra former av boende som tillhandahålls av socialtjänsten eller andra aktörer
4. Antalet vräkningar ska minska och inga barn ska vräkas.

Planen för att motverka hemlöshet riktar sig främst mot de grupper som har manifest hemlöshet och anger olika strategier för att de åter ska kunna kvalificeras för bostadsmarknaden. Socialstyrelsen avser även att utveckla en vägledning för kommunerna och andra aktörer i det vräkningsförebyggande arbetet. Syftet med vägledningen är att ge kommunerna stöd i att utveckla och säkra rutinerna i arbetet för att motverka vräkning, särskilt för barnfamiljer (Socialstyrelsen 2007). I syfte att stimulera och påskynda utvecklingsarbetet inom kommunerna har det vid olika tillfällen varit möjligt att ansöka om utvecklingsmedel (Socialstyrelsen 2002 och 2005).

Vad görs inom landet?

Inom landet pågår idag ett intensivt utvecklingsarbete för att finna metoder och arbetsätt som syftar till att motverka/förebygga hemlöshet. 2006 kom en sammanställning från Socialstyrelsen över hemlöshetsprojekt som tilldelats medel 2005-2007. SABO:s rapport (SABO: Sveriges allmännyttiga bostadsföretag), *"Kan man motverka hemlöshet"* (2007) innehåller en sammanställning över vilka insatser som görs inom de allmännyttiga bostadsföretagen för att motverka hemlöshet. Gemensamt för de insatser som görs på olika håll inom landet är att de vänder sig till de grupper som står utanför bostadsmarknaden helt och hållet. Insatserna syftar till att i samverkan med socialtjänsten, allmännyttiga bostadsföretag/privata värdar och frivilligorganisationer finna vägar för dessa grupper att kvalificera sig för bostad med eget kontrakt. Ett fåtal rapporter fokuserar på samverkansmodeller som syftar till att förebygga att hyresgäster som enbart har hyresskulder (och ingen aktualitet inom socialtjänsten) och som på grund av detta faktum riskerar att bli avhysta. Ett exempel är dock rapporten *"Att förebygga vräkningar"* (Holmdahl 2006), som är en utvärdering av en hyresrådgivningsverksamhet i Solna. Verksamhetens organisatoriska hemvist är socialtjänsten och uppdraget är att i samverkan med värdar förebygga avhysning. Rapporten antyder att samverkan mellan socialtjänsten och värdar kan vara en framkomlig väg att lokalt förebygga hemlöshet för grupper som inte har aktualitet inom socialtjänsten. Enligt tillgängliga rapporter förekommer liknande projekt i Helsingborg och Malmö (Malmö Stad 2005, Socionomen 2006, Socialstyrelsen 2007).

Samverkan

Samverkan lyfts i de flesta sammanhang fram som den mest framkomliga vägen för att förebygga hemlöshet. Det finns inte heller något som emotsäger detta. Däremot finns det anledning att reflektera över vad samverkan egentligen innebär och vilka förutsättningar som krävs. Under de senaste 25 åren har samverkan lyfts fram som ett mantra och som en lösning att effektivisera offentliga sektorn. Åtskilliga samverkanskonferenser har genomförts och många rapporter har publicerats kring denna för samhället angelägna fråga. Berth Danermark, professor på Högskolan i Örebro har utifrån sina erfarenheter av samverkan försökt att sammanfatta vilka förutsättningar som krävs:

- att samverkan har en klar och tydlig ledning
- att samverkan har ett klart uttalat mål

- att tillräckliga resurser ställs till förfogande
 - att skillnaderna mellan de samverkande avseende synsätt, organisation och regelverk identifierats
 - att hindrande skillnader undanröjts eller om detta inte går, sätt att hantera dem utvecklats.
- (Danermark, 2003)

Socialstyrelsen lyfter fram samverkan mellan socialtjänsten och hyresvärdar som centralt i arbetet med att förebygga hemlöshet. Det är angeläget att vräkningsförebyggande arbete bygger på den kunskap som finns om orsakerna bakom vräkningar och tar tillvara de praktiska erfarenheter som genererats i de utvecklingsprojekt som fått stöd från Socialstyrelsen. Socialstyrelsen har fått i uppdrag att ta fram vägledningar för kommunerna i det vräkningsförebyggande arbetet (Socialstyrelsen, 2007).

4. Resultat – undersökning av insatsen

Inledning

I januari 2006 inrättades en projektjänst som Boenderådgivare (Historik se bilaga 2). Organisatoriskt är tjänsten placerad till den enhet² inom IFO som hanterar allt som rör bo-frågor som tränings och försökslägenheter och inackorderingshem. Knutet till Boenderådgivningen finns också en styrgrupp bestående av bland annat IFO-chef, Boendekonsulenten (som tillika är projektledare) samt en representant från Väsbyhem. Vid rekryteringen till tjänsten bedömdes som värdefullt att den sökande hade erfarenhet som socialsekreterare inom försörjningsstöd. Det specifika uppdraget var att arbeta förebyggande, det vill säga att i samverkan med Väsbyhem arbeta för att hyresgäster inte blir vräkta. Om detta skulle bli möjligt bedömdes som en förutsättning en fördjupning av samverkansformerna med Väsbyhem (Samverkansavtal, se bilaga 3). Väsbyhem har två handläggare som specifikt arbetar med frågor kring boendet såsom försenade hyresbetalningar, störningar, sanitära angelägenheter och andrahandsuthyrningar. Dessa handläggare utgör motparten i samverkan. Den lagstiftning som styr Väsbyhems arbete är hyreslagen (se bilaga 4). Boenderådgivningens arbete skulle särskilt fokuseras mot de hyresgäster som inte är aktuella för socialtjänsten.

Hur kommer hyresgästerna i kontakt med verksamheten

Ett sätt att få kontakt med hyresgästerna var via de betalningsförelägganden (BF=underrättelse om hyresskuld) som Väsbyhem varje månad skickar till hyresgäster som inte betalt månadshyran enligt datumangivelsen på hyresavin. En kopia av betalningsföreläggandet skickas rutinmässigt till kronofogdemyndigheten vars roll är att verkställa vräkningen om ingen annan lösning uppnåtts. Förutsättningen för att kronofogden skall agera är att hyresvärden sagt upp hyreskontraktet. Vidare skickas en kopia av betalningsföreläggandet till Boenderådgivningen. Enligt hyreslagen har *hyresgästen då BF skickats 21 dagar på sig att reglera hyresskulden* (i realiteten kan det bli upp till sex veckor. Väsbyhem har förhandlingsutrymme att förlänga tiden). Kopian på betalningsföreläggandet som Boenderådgivaren erhållit innehåller information om vilken hyresgäst det gäller samt storleken på den aktuella hyresskulden. Rutinen som Boenderådgivaren utarbetat var att överlämna redan kända ärenden till berörda handläggare inom IFO (76 hushåll under utvärderingsperioden). I dessa ärenden fanns Boenderådgivaren oftast kvar som medhandläggare och ansvarade för återkopplingen till Väsbyhem.

Till övriga skickades ett informationsbrev (se bilaga 5) som innehöll en kort information av vad Boenderådgivningen innebär samt en besökstid. Under den här fasen hade Boenderådgivaren tät kontakt med Väsbyhem. Mycket tid lades ned på att i samverkan med Väsbyhem få tag på hyresgästerna. Om inte hyresgästen kom på den uppsatta besökstiden gjordes förnyade ansträngningar att få kontakt. Arbetet bestod i att skicka ytterligare brev till hyresgästen med nytt erbjudande om besökstid, alternativt telefonsamtal. Ibland genomfördes också hembesök tillsammans med Väsbyhem. Ambitionen från båda parter Väsbyhem och Boenderådgivaren var att nå hyresgästen för att få till stånd ett samtal kring den uppkomna situationen.

Informationsbrevet skickades även till andra hyresgäster och var utformat efter situation som exempelvis störningar i boendet eller upprepade hyresskulder (bilaga 5). Avsikten var att få kontakt med hyresgästen.

² 2007 kommer organiseringen kring bo-frågor att förändras på grund av omorganisation

Vad görs konkret och vad innebär samverkan?

Utöver ansträngningarna initialt att få kontakt med hyresgäster som riskerade att bli vräkta på grund av hyresskuld hade Boenderådgivningen också funktionen att ge hyresgäster en möjlighet att samråda med någon kring den uppkomna situationen. Hyresgästerna skulle ges en reell möjlighet att komma till tals och själva beskriva den uppkomna situationen. Samtalen syftade till att leda fram till en lösning. Frågorna som ställdes vid samtalen var;

- Vad har bidragit till att hyran inte betalades ?
- Hur ser den ekonomiska situationen ut?
- Varför gjordes andra prioriteringar?
- Vad går att ändra på?
- Hur förhindra att denna situation uppstår igen?
- Om det gällde störningar i boendet eller upprepade hyresskulder ställdes frågor om detta samt hur detta kan förhindras i framtiden

Centralt i samtalen med hyresgästerna har varit att se till helheten samt genomgång av ekonomin och i förekommande fall ekonomisk rådgivning inkluderande även undersökning av vilka lånemöjligheter som finns i den närmaste omgivningen. Arbetet har också bestått av att informera om vad IFO kan bistå med som Budgetrådgivning samt möjligheten att ansöka om ekonomiskt bistånd. Om det blivit aktuellt med att ansöka om försörjningsstöd har Boenderådgivaren ordnat en tid på enheten för ekonomiskt bistånd och också varit med vid första besöket. Boenderådgivaren träffade även de hyresgäster som fått varningsbrev från Väsbyhem, om störningar. Handläggningen hos Boenderådgivaren åskådliggörs med följande modell.

Figur 2

Modell för samverkan – med utgångspunkt i arbetsmodell (Bilaga 4)

Informationsbrev med information om vad Boenderådgivaren kan bistå med skickas. Brevet innehåller ett erbjudande om tid för samtal. Om inte hyresgästen kommer på den uppsatta tiden eller hör av sig skickas ytterligare brev med erbjudande om besök alternativt tas direktkontakt med hyresgästen per telefon. Även hembesök kan bli aktuellt. Sammantaget, både Boenderådgivaren och Väsbyhem gör i det här skedet stora ansträngningar att få kontakt med hyresgästen.

Handläggning hos Boenderådgivning: Hur ärendet handläggs kan variera från fall till fall. Flertalet hyresgäster har kommit på besök. Hyresgästen ges vid besöket en möjlighet att beskriva sin situation och vad som är problemet och varför hyresskulden alternativt störningen uppstod. Olika förslag till lösning diskuterades. Hyresgästen ges exempelvis i uppdrag att undersöka lånemöjligheter. Om hyresgästen har inkomster understigande norm informeras om möjligheten att ansöka om försörjningsstöd. Under handläggningstiden har hyresgästen tät kontakt med Boenderådgivningen.

Samverkan med Väsbyhem: Efter Boenderådgivarens telefonsamtal/möte med hyresgästen kontaktas ånyo Väsbyhem. Situationen beskrivs och orsaken till hyresskuldens/störningens uppkomst. Förslaget till lösning framlägges för Väsbyhem. Väsbyhem tar ställning till lösningsförslaget och förmedlar sin åsikt och har också möjlighet att komplettera förslaget. Inriktningen på samtalen är att komma överens om ett gemensamt förslag.

Återkoppling till hyresgästen: Efter samtal och diskussion kring olika lösningsförslag kontaktar Boenderådgivaren åter hyresgästen. Intentionen har varit att i det här skedet ha ett möte där alla parter träffas det vill säga hyresgästen, Väsbyhem och Boenderådgivaren. Syftet har varit att gemensamt gå igenom vad som gäller för kvarboende. Detta har varit möjligt att genomföra ett fåtal gånger.

Boenderådgivaren har i samverkan med Väsbyhem utvecklat en steg för steg modell som tillämpats i arbetet och som fungerat som en hjälp för att nå fram till en lösning (se bilaga 4)

Socialtjänsten och Väsbyhem har under många år samverkat i boendefrågor. Inrättandet av Boenderådgivartjänsten innebar en möjlighet att prioritera och utveckla arbetet kring hyresskulder, upprepade hyresskulder samt störningar. Hyresskuld/er och störningar i boendet kan vara en följd av mångfacetterade problem som resulterat i en oförmåga att betala hyran men det kan också vara en följd av enbart ekonomiska problem. Fokus i samtalen har varit ekonomisk rådgivning, vägledning och samtal kring olika lösningsförslag.

Reaktionen från hyresgästerna gällande den service som Boenderådgivningen inneburit kan sammanfattas med följande citat;

”Många har blivit lättade över telefonsamtalet från Boenderådgivaren då de dragit sig för att kontakta själva”

(Boenderådgivaren)

”Hyresgästerna har varit mycket positiva till kontakten med Boenderådgivaren”

(Boenderådgivaren)

Förutom information om Boenderådgivningen via informationsbrevet har hyresgäster också fått direkt information om verksamheten via Väsbyhem. En iakttagelse gjord av Boenderådgivaren är att det är hyresgäster med ansträngda ekonomier som främst hört av sig för att diskutera igenom den uppkomna situationen. En observation är också att det är många ensamhushåll. En tredjedel av dem som Boenderådgivaren haft kontakt med är barnfamiljer.

Totalt 331 hyresgäster hade under utvärderingsperioden (mars 2006 –mars 2007) via brevet erhållit information om Boenderådgivningen. Ingen av dessa hade någon aktualitet inom socialtjänsten. 84 hyresgäster (cirka 25 %) kontaktade Boenderådgivaren för att få vägledning och ekonomisk rådgivning.

Samverkan ur två aktörers perspektiv, IFO - Väsbyhem

-IFO (Individ och familjeomsorgen)

Inrättandet av Boenderådgivartjänsten har inneburit en möjlighet att dels internt specialisera arbetet kring bo-frågor och dels har det utgjort en plattform för att kunna utveckla samarbetet med Väsbyhem. Konkret innebar det att Väsbyhem hade en samarbetspart inom socialtjänsten som ansvarade för att aviseringarna kom till berörda socialsekreterare. I synnerhet har specialiseringen skapat förutsättningar för att i samverkan med Väsbyhem arbeta före-

byggande vilket också var intentionerna. Den mest påtagliga förändringen var att alla som via betalningsföreläggande (BF) aviserats om avhysning också fick ett erbjudande om samtal. Det har också inneburit att det inom IFO-organisationen finns en tjänst som har kunskaper om hyreslagen och om Väsbyhems rutiner.

Det beskrivna illustrerar en sida av samverkan, det vill säga att specialiseringen fått en mer framskjuten position inom IFO-organisationen och att rollerna tydliggjorts och blivit mer renodlade. Det finns en klar och tydlig ”adress” för Väsbyhem. Men har det inneburit en reell möjlighet att utveckla en fördjupad samverkan?

Ur ett perspektiv har samverkan fungerat väl och det är att de handläggare som företräder Väsbyhem är lätta att samarbeta med och att de är lösningsinriktade. Ur ett annat perspektiv har det inte varit en jämbördig samverkan. Till stor del är det hyreslagen som styr Väsbyhems agerande i aviseringsärenden. Ytterst, trots samverkan, är det Väsbyhem som har mandatet och tolkningsföreträdet om någon skall avhysas. Det tycks även som att Väsbyhem har svårt att hantera sina dubbla roller, det vill säga att vara både hyresvärd och ha en social ambition. Även internt inom IFO har Boenderådgivningens funktion blottlagt att det inom andra sektioner inte finns några rutiner för att arbeta med de ärenden som aktualiseras för dem.

Ett annat uppdrag som Boenderådgivaren hade var att utveckla samverkan med kvartersvärdarna. Syftet var att i samverkan med kvartersvärdarna (fastighetsskötarna) utveckla samarbetet kring störningsärenden och ärenden som riskerar vräkning på grund av sanitär olägenhet, då kvartersvärdarna har stor kännedom både av området och dess hyresgäster. Oftast är dessa hyresgäster inte alls kända för IFO. Under utvärderingstiden träffade Boenderådgivaren kvartersvärdarna vid ett par tillfällen. Sammantaget, under utvärderingstiden har det varit svårt att utveckla ändamålsenliga samverkansformer med kvartersvärdarna. Däremot bedöms det vara en outvecklad potential för framtida samverkan.

Väsbyhem

Inom ramen för utvärderingen har två handläggare inom Väsbyhem intervjuats (se bilaga 6). Deras uppdrag är bland annat att kontrollera om hyresinbetalningar gjorts och skicka betalningsföreläggande till de hyresgäster som inte har betalat hyran. Andra uppgifter är att följa upp störningar i boendet, inkomna anmälningar om sanitär olägenhet och olovliga andrahandsuthyrningar. Under årens lopp har de samverkat med socialtjänsten. Allmänt är de positiva till den samverkan de haft med socialtjänsten. Bedömningen var att det fanns behov att utveckla samverkan.

En adress

Den mest påtagliga förändringen för deras del vad gäller Boenderådgivningen är att de har en mottagare, ”en adress” att vända sig till och som enbart har i uppdrag att samverka med Väsbyhem. Väsbyhem har något att erbjuda till hyresgästerna.

” Boenderådgivning är en resurs som vi (Väsbyhem) kan använda mycket, mycket mer och tidigare framför allt innan det går så långt som till avhysning”.

En direkt följd av att det finns en kontaktyta inom socialtjänsten var att tillgänglighetsgraden ökade. Boenderådgivaren är nåbar per telefon eller via mail, och det har också inneburit en möjlighet att få kontakt med andra handläggare inom IFO-organisationen. Helt enkelt denna direkta form av samverkan har öppnat upp och.....

”.....besluts och samverkansvägarna har därmed blivit kortare...”

Väsbyhem kan i kontakterna med hyresgästerna rekommendera dem att ta kontakt med Boenderådgivningen för att diskutera igenom den uppkomna situationen utan att de blir ett ärende inom socialtjänsten. De kan behöva allt från en samtalspart - ett bollplank – till ekonomisk rådgivning. Väsbyhem betonar i det här sammanhanget att detta utgör kärnan i samverkan det vill säga att det finns en motpart som är väl förtrogen med sin egen organisation och som också har kännedom om det administrativa arbetet kring avhysningar inom Väsbyhem. Samverkansvägarna har blivit kortare men ibland upplever Väsbyhem att handläggningstiderna inom IFO är alltför långa.

Avlastning

Utöver tillgängligheten är den största förändringen att Väsbyhem har fått avlastning och hjälp. Det man lägger in i detta är att Boenderådgivningen möter upp innan det blir aktuellt med avhysning. Väsbyhem har noterat en minskning av antalet avhysningar på grund av hyresskuld. I dessa ärenden arbetar man tillsammans men det är Boenderådgivaren som har den huvudsakliga kontakten. Väsbyhem bedömer även att det är lättare för människor att ”öppna sig” för någon annan än hyresvärden.

” Vi kan ju inte bara jobba med symtomen, min vilja var ju att jobba med orsaken, själva grunden så att det inte ska fortsätta hela tiden. Detta gör jag i mindre utsträckning idag utan jag slussar vidare till Boenderådgivningen”.

Förutom fungerande samverkansstrukturer är det ytterst en personfråga. Ett återkommande tema som återkommit under intervjuerna med Väsbyhem är att ”personkemin stämmer”.

Tydligare roller

I det föregående nämndes att Boenderådgivartjänsten inneburit en avlastning för Väsbyhem. Tidigare gjorde Väsbyhem en del av det arbete som Boenderådgivningen gör idag det vill säga samtalen med hyresgästerna som syftade till att förhindra avhysning. En bieffekt av inrättandet av en Boenderådgivartjänst är att det blivit en förändring och tydlighet i rollerna. Samtalen kring ekonomi och olika förslag på lösningar har Väsbyhem i betydligt mindre utsträckning idag. I det avseendet har det blivit mycket tydligare.

”Det är inte vårt uppdrag att göra djupa utredningar. Man försöker alltid vara professionell men ju mer du vet om en person desto svårare... ja det är skönare. Det har blivit tydligt. Boenderådgivning är ju en helt annan resurs och kan göra de uppsökande sakerna. Vi har ju skött det här med vänsterhanden i mån av tid. Vårt uppdrag är egentligen att ta in hyran. Betalas inte den har du ingen lägenhet. Enkelt och konkret”.

Renodlingen av rollerna förs fram som ett värdefullt argument för samverkan. Gentemot hyresgästerna blir det tydligare vem som gör vad. Väsbyhem tillhandahåller lägenheter och följer upp att hyrorna betalas in. Socialtjänstens roll blir vid ”problem med hyran ”att diskutera med hyresgästerna. I synnerhet kan socialtjänsten på ett mer konstruktivt sätt erbjuda olika förslag på lösning i samverkan med Väsbyhem. Detta emotsäger inte heller att det är betydelselöst hur Väsbyhem bemöter sina hyresgäster. De dubbla rollerna är något som Väsbyhems handläggare brottas med det vill säga att både vara hyresvärd och att ha en social ambition.

Intervjuerna med Väsbyhem vittnade om detta patos att man vill så mycket, att man vill hjälpa men att man också enligt hyreslagen måste sätta gränser. Renodlingen av rollerna blir i det avseendet en räddare;

”- Idag känns det mer renodlat mera korrekt mot alla. Jag tror en sådan tjänst behövs i alla kommuner.”

Framtiden

En väsentlig fråga att få kunskap om är hur man tänker om framtiden. Är samverkan enbart aktuell under projektiden eller finns det en framtidspotential i den här formen av samarbete. En fråga som Väsbyhem är väldigt tydlig kring är att tjänsten som Boenderådgivare bör ligga kvar inom socialtjänsten men att samarbetet kan och bör fördjupas ytterligare. Frågan om tjänstens organisatoriska placering har diskuterats inom Väsbyhem. Följande citat får belysa vad samverkan inneburit för Väsbyhem och att det finns ett intresse att utveckla samverkan;

” Det är en framtidsmöjlighet med den här formen av samarbete. Vinsterna är att slippa avhysa folk. Det är stora kostnader med avhysningar som transporter, kostnader för kronofogden och så vidare. Den grupp som Boenderådgivningen arbetar med är egentligen större. Vi skummar bara på ytan”.

Intresset för samverkan tycks vara överväldigande men frågan är om man kan och vill utveckla andra former än den nuvarande formen. Väsbyhem antyder att det finns mycket mer att göra. I synnerhet betonas att samverkan förhindrar att hyresgäster vräks och att det sparar pengar. Kostnaderna för en vräkning är totalt sett avsevärt större (se bilaga 7)

”- Samarbete med psykiatrin, boendestöd, samlingspunkter för ensamstående, självhjälpsgrupper – bara få träffa någon som förstår vad jag säger... detta behöver utvecklas kanske i samverkan med andra aktörer/intressenter”.

Väsbyhems handläggare är den närmaste länken till hyresgästerna. De möter i sin position många utsatta människor. Många av dessa kanske betalar hyran och är utåt sätt att betrakta som skötsamma hyresgäster. Men inom denna grupp finns många ensamma människor och människor som enligt dem skulle behöva samhällets hjälp. Väsbyhem ser deras nöd men de kanske inte vill ha någon hjälp och vems ansvar är det då. Frustrationen att se nöden som de uppfattar den är svårt för dem att hantera. Frågan är om samhällets insatser kan och ska omfatta alla?

”- Att man jobbar med personen så att de kommer på rätt köl igen. Det hoppas vi på. Förebyggande socialt arbete. Alla är inte kända för socialtjänsten. Samarbetet kring störningar behöver utvecklas..”

Det avslutande citatet sammanfattar vad en väl utvecklad samverkan mellan socialtjänsten och Väsbyhem kan syfta till och den mest påtagliga vinsten blir färre avhysningar.

Har det vräkningsförebyggande arbetet påverkat antalet BF/aviseringar samt att färre eller inga vräkningar genomförs?

Betalningsföreläggande skickas av Väsbyhem omkring den 25:e varje månad om hyran inte har betalats. Konkret innebär detta att hyresgästen från det datum denne nåtts av meddelandet har han/hon 21 dagar på sig att betala hyran. Kronofogdemyndigheten har

också underrättats för handräckning /avhysning (BF). För att som hyresgäst bli aktuell för BF är det tillräckligt med en försenad hyresinbetalning

Redovisning av betalningsföreläggande(BF)

Väsbyhem skickade under undersökningsperioden, mars 2006 till mars 2007 betalningsföreläggande(BF), underrättelse om vräkning på grund av olovlig andrahandsuthyrning samt störningsbrev till 407 hyresgäster. Av dessa 407 hyresgäster var cirka 20 % aktuella inom socialtjänsten. Enligt Väsbyhem skickades under 2006 BF till 296 hyresgäster.

Figur 3: Antal betalningsföreläggande (BF)

År	2005	2006	2007*
Antal	279	296	164

Källa: Väsbyhem

* = till och med tredje kvartalet

Huvuddelen av dem som erhållit BF reglerar hyran antingen genom betalning till värden eller att de kontaktat värden och gjort upp om en avbetalningsplan. Det finns dock indikationer, från Väsbyhem, på att det inom den här gruppen finns många som regelbundet ligger efter med hyran men löser det. Det har inte varit möjligt inom ramen för den här utvärderingen att kontrollera detta. Av tillgängliga data har inte noterats någon nedgång av ivägskickade BF efter inrättandet av Boenderådgivartjänsten.

Redovisning av vräkningar under 2006

Samtliga som blivit vräkta under 2006 har varit aktuella för insatser inom IFO. Under 2006 avhystes tio hyresgäster. Beslut om avhysning togs i tre ärenden under fjärde kvartalet 2005. Boenderådgivningen hade ingen kontakt med dessa tre hyresgäster och var inte heller delaktig i den process som ledde till avhysningen. Nedan redovisas i korthet hur situationen såg ut för dem som blev avhysta under 2006. Som framgår har vräkningarna inte lett till hemlöshet. (Källa: Boenderådgivningen)

Avhysning 1

Avhysningen verkställdes precis i projektets början, skulden avsåg 2005. Boenderådgivningen fick ingen möjlighet att komma i kontakt med den boende.

Avhysning 2

Avhysningen verkställdes i projektets början. Ingen kontakt hann etableras innan vräkningen skedde. En yngre man som vid avhysningen meddelade att han flyttat hem till sin mor. Skulden avsåg 2005.

Avhysning 3

Avhysningen verkställdes precis i projektets början, ett hembesök hann avläggas fyra dagar innan avhysningen. En ensamstående man som vid besöket ej förstått innebörden av avhysningen. Skulden hade uppstått på grund av arbetslöshet som lett till ekonomiska problem. Hyresgästen hade inte heller sökt ekonomiskt bistånd. Blev vid besöket uppmanad att så snabbt som möjligt kontakta släkt och vänner för att undersöka om de hade möjlighet att låna honom pengar för att kunna betala skulden. Mannen fick även information om vad som konkret händer vid en avhysning. Han uppmanades också att försöka hitta någon annanstans att bo utifall att han inte kunde betala skulden. Han fick även information om vad socialtjänsten kan erbjuda om han inte själv kunde lösa sitt boende. Mannen lyckades ej

betala skulden, uppgav att han skulle bo hos kompisar. Sökte ingen vidare hjälp hos socialtjänsten.

Avhysning 4

En yngre man som avtjänade fängelsestraff och hade fått en hyresskuld. Väsbyhem hade varit i kontakt med honom. Boenderådgivning försökte nå honom på anstalten utan att lyckas (han hade flyttats). Mannen själv hade aldrig bott i lägenheten. Vid avhysningen var den tom.

Avhysning 5

En medelålders man, som hade haft en längre kontakt med ekonomiskt bistånd på grund av diverse skulder och sena hyresinbetalningar. Mannen har fast anställning, barn boende hos sig växelvis. Han hade tidigare haft en hotande vräkning och då erhållit ekonomiskt bistånd för att rädda sitt boende. Boenderådgivaren träffade mannen för ekonomisk rådgivning. Problemet enligt honom var att hans lön utbetalades var 14:e dag vilket gjorde att han hade svårt att sköta hyresinbetalningarna i tid. Vid besöket diskuterades konkret om vad han kunde göra för att komma ikapp. Efter det första besöket fortsatte dock mannen betala hyran sent och under sommaren uppstod en ny skuld då han haft mindre arbete under sommarmånaderna. Han erbjöds ett antal tider utan att komma. Efter sommaren (2006) träffade Boenderådgivaren honom igen, men direkt efter besöket kom utslaget från kronofogdemyndigheten med datum för avhysning. Väsbyhem ville inte gå med på ytterligare avbetalningsplaner på grund av de långvariga problemen. Mannen hade haft funderingar på att flytta ifrån kommunen och accepterade således avhysningen. Han gjorde inga egna försök att vare sig att betala skulden eller att göra upp med Väsbyhem. Efter avhysningen flyttade han ifrån kommunen.

Avhysning 6

Man närmare pensionsåldern, förtidspensionerad. Ingen regelrätt avhysning, då mannen bodde i bostadsrätt, som såldes på exekutiv auktion av kronofogdemyndigheten på grund av obetalda månadsavgifter. Mannens fysiska hälsa var dålig, han hade ganska nyligen genomgått en stor hjärtoperation och hade hemtjänst 3 ggr/dag. Han uppgav också att han hade ett spelberoende och hade på eget initiativ kontaktat spelberoendes riksförbund. Hade en period vårdats för depression på sjukhus. Han hade också ansökt om god man. Mannen hade bristfälligt nätverk, nästintill ingen släkt och få vänner, ingenstans att ta vägen och liten förmåga att på egen hand ordna ett annat boende. Han åkte också in på sjukhus ett flertal gånger under tiden vi hade kontakt (på grund av hjärtat). Mannen hade också utöver skulden till bostadsrättsföreningen skulder hos Kronofogdemyndigheten på cirka 150 000. Han slussades vidare till vuxenheten för att ansöka om boende med stöd. Beviljades boende utifrån både den psykiska och fysiska hälsa. Arbetsplanen var att han inom kort skulle teckna eget kontrakt med Väsbyhem och då kan han betala av sina skulder med pengarna från försäljningen.

Avhysning 7

Kvinna i 80 års åldern. Psykiskt sjuk. Hade förvaltare och kontakt med myndighetsenheten. Hon hade varit i behov av särskilt boende under en längre period, men vägrat att flytta. Avhysningen var ett led i en planering mot att få henne till ett lämpligare boende. Bor sedan avhysningen i ett korttidsboende.

Avhysning 8

Avsåg en lägenhet som varit uttyrd i godkänt andrahandskontrakt under ett års tid. Därefter hade hyresgästen fortsatt att hyra ut lägenheten olovligt i andra hand. Detta uppdagades vid ett

spontant hembesök. Lägenhetsinnehavaren hade ej bott i lägenheten på 1,5 år. Avhysningen skedde på grund av hyresskuld.

Avhysning 9

Kvinna med barn som hade haft kontakt med ekonomiskt bistånd och barn och familjenheten, men som bott utomlands under en period. Under denna period uppstod hyresskulden. Kvinnan återvände till kommunen, men höll sig undan socialtjänsten och ansökte inte om bistånd och höll inte heller kontakt med barn och familjeenheten. Vid avhysningen var lägenheten tom och delvis undanstädad varför det var rimligt att anta att de hade ordnat sitt boende på annat sätt.

Avhysning 10

En ung ensamstående kvinna som haft kontakt med ekonomiskt bistånd. Kvinnan hade haft problem med hyresinbetalningarna under en längre period. Vidare, komplex familjesituation med en broder som bott i lägenheten med henne och som också utövade utpressning gentemot henne. Innan verkställandet hade hon överenskommit med Väsbyhem om kvarboende, men med en vilande avhysning under ett halvårs tid som garanti. Under den tiden den vilande avhysningen löpte betalade kvinnan sin hyra för sent varför avhysningen verkställdes. Hon flyttade efter verkställandet hem till sina föräldrar.

Av beskrivningarna har framgått att det i varje enskilt fall hade pågått ett intensivt arbete för att förhindra avhysningen. Olika förslag på lösningar har diskuterats utan resultat. Två av de verkställda avhysningarna ingick i en strategi för att kunna göra andra insatser. Bland de avhysta fanns en ensamstående kvinna med minderårigt barn. Bedömningen från socialtjänsten var att hon hade löst sitt boende på annat sätt. Övriga som avhystes hade löst sin boendesituation på något sätt när avhysningen blev ett faktum.

Redovisning av avhysningar – perioden 2001 - 2006

Data har inhämtats från Väsbyhem som beskriver avhysningar på grund av enbart hyresskuld under de senaste sex åren

Figur 4: Avhysningar på grund av hyresskuld under perioden 2001 – 2006

År	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Antal	19	Uppgift saknas	8	17	<u>16</u>	<u>10</u>

Källa: Väsbyhem

2005 verkställdes 38 avhysningar fördelat på 16 på grund av hyresskuld, 22 på grund av störningar, olovliga andrahandsuthyrningar samt övergivna lägenheter. Detta skall jämföras med den aktuella undersökningsperioden 2006 då endast 10 hyresgäster vräktes på grund av hyresskuld. För tre verkställda vräkningar togs beslutet under sista kvartalet 2005. Boenderådsgivaren hade ingen möjlighet att påverka verkställigheten i dessa ärenden.

Vilka synpunkter har hyresgästerna på verksamheten?

En väsentlig del i att fördjupa samverkan mellan socialtjänsten och Väsbyhem var att det ytterst skulle gagna hyresgästerna. Syftet med samverkan skulle vara att finna andra former för Väsbyhems handläggning av BF, upprepade hyresskulder och störningar i boendet. Helt enkelt skulle berörda hyresgäster ges en möjlighet att komma till tals. Under den aktuella utvärderingsperioden svarade 84 hyresgäster (cirka 25 %) på informationsbrevet och ville komma på den erbjudna besökstiden. 29 hyresgäster samtyckte till att bli intervjuade, efter

information om att Boenderådgivningsverksamheten utvärderas av FoU-Nordväst (se bilaga 8). Av de 29 hyresgäster som samtyckt till intervju var det möjligt att få kontakt med 27.

Redovisning av brukarenkäten

Kvinnor: 7

Män: 20

Födelseår

Figur 5

År	1930-1949	1950-1960	1961-1970	1971-1980	1981-1990
Antal	2	8	9	5	3

Civilstånd

Gift/sammanboende: 8

Ensamstående, tidigare gift eller sammanboende: 13

Ensamstående, aldrig gift eller sammanboende: 6

Har du barn?

Nej 9

Ja 13 (minderåriga barn under 18 år)

Kommentar: Av 19 ensamstående hushåll (se civilstånd) var 10 ensamstående män med minderåriga barn (under 18 år). Barnen bodde hos mamman. Fyra (4) var ensamstående kvinnor med minderåriga barn (under 18 år).

Hur fick Du/Ni kontakt med Boenderådgivningen?

Kontaktade själv Boenderådgivningen 1

Enbart via kallelse från Boenderådgivningen 18

Via Väsbyhem 8

Kommentar: Tre hyresgäster uppmanades av Väsbyhem att kontakta Boenderådgivningen trots att de hade för avsikt att betala in hyran.

Vilka problem var det som gjorde att Du kontaktades av Bostadsrådgivningen (alternativt själv tog kontakt med Boenderådgivningen)?

Hyresskuld/försenad hyresinbetalning 23

Störning 4

Har kontakten med Boenderådgivningen varit till nytta för Dig?

Ja 20

Nej 5

Vet inte 3

Kommentar: 19 hyresgäster ansåg att kontakten med Boenderådgivningen hade varit till hjälp för dem. Det som uppskattades mest var att få någon att prata med i den uppkomna situationen och som kunde ge ekonomisk rådgivning och som därtill kan fungera som länk mellan hyresgästen och värden.

Om ”ja” på föregående fråga – beskriv kort vad som var till nytta för Er?

Avbetalningsplan	3
Ekonomisk rådgivning	8
Vägledning/samråd för lösning	9

Har Boenderådgivningen kunnat påverka din boendesituation?

Ja	15
Nej	7
Vet inte	5

Skulle Du ta kontakt med Boenderådgivningen igen om behov uppstod?

Ja	24
Nej	1
Vet inte	2

Kan Du rekommendera andra hyresgäster att kontakta Boenderådgivningen?

Ja	25
Nej	2

Utmärkande för gruppen som helhet var låga inkomster. Många levde på marginalen och hade kommit efter med hyran på grund av till exempel skulder eller krångel med A-kasseutbetalningar. Som service gentemot hyresgästerna har Boenderådgivningen haft en funktion att fylla.

Sammanfattning

Inrättandet av Boenderådgivartjänsten innebar för socialtjänstens del en prioritering och specialisering av arbetet kring hyresskulder och en möjlighet att i samverkan med Väsbyhem förebygga hemlöshet. Hyresgäster som riskerade vräkning skulle ges tillfälle att komma till tals. I samband med att Väsbyhem skickade betalningsföreläggandet (aviseringen) skickades ett informationsbrev till hyresgästen. De hyresgäster som kommit till tals inom ramen för utvärderingen har varit mycket positiva till möjligheten att få ekonomisk rådgivning och vägledning. I synnerhet att få någon att samtala med kring den uppkomna situationen och gemensamt diskutera fram en lösning ansågs som särskilt viktigt.

5. Sammanfattning av resultat

Inledning

I detta avsnitt redovisas utvärderingens resultat. Det övergripande syftet med utvärderingen är att utifrån fyra utgångspunkter undersöka Boenderådgivnings arbete:

- Hur kommer hyresgästerna i kontakt med verksamheten?
- Vad görs konkret och vad innebär samverkan?
- Har det vräkningsförebyggande arbetet lett till att färre aviseringar görs samt att färre eller inga vräkningar genomförs?
- Vilka synpunkter har de berörda hyresgästerna på verksamheten?

Hur kommer hyresgästerna i kontakt med verksamheten?

Rutinen som Boenderådgivningen utvecklat var att de hushåll (76), som redan hade aktualitet inom IFO överfördes till berörd handläggare. Till övriga, 331, skickades ett informationsbrev (se bilaga 2) med erbjudande om tid för samtal kring den uppkomna situationen. Den vanligaste kontaktvägen var därefter att hyresgästerna tog kontakt med Boenderådgivaren för ett personligt besök. Uppföljande kontakter gjordes oftast per telefon. Under undersökningsperioden (mars 2006 – mars 2007) tog 84 hyresgäster (25 %) kontakt med Boenderådgivningen. Utmärkande för den grupp som vänt sig till Boenderådgivaren var låga inkomster i kombination med möjligheter att lösa den uppkomna situationen på egen hand.

Vad görs konkret och vad innebär samverkan

Informationsbrevet som socialtjänsten skickade till hyresgästerna innehöll ett erbjudande om ekonomisk rådgivning och vägledning (beroende av skälet till varför informationsbrevet skickades). Boenderådgivaren träffade de hyresgäster som tog kontakt. Uppföljande kontakter skedde per telefon. Mycket arbete nedlades för att få kontakt med hyresgästen. Utmärkande är att både Boenderådgivaren och Väsbyhem i den här fasen har haft en hög tillgänglighetsgrad. Samverkansmodellen som utvecklats har av båda parter upplevts som smidig. Väsbyhem har framhållit det som värdefullt att ha en kontaktyta inom socialtjänsten då det har underlättat samverkan. Även socialtjänsten har understrukit detta. Samverkan har också inneburit att socialtjänsten och Väsbyhem fått inblick i varandras organisationer. För socialtjänsten har denna insyn blottlagt att det synes saknas konsekventa rutiner i vräkningsärenden inom Väsbyhem. Det finns också en osäkerhet inom socialtjänsten kring vad man högre upp i Väsbyhems organisation anser om samverkan. Omvänt anser Väsbyhem att handläggningstiderna inom socialtjänsten är alltför långa och ibland förstår man inte socialtjänstens agerande. Exempelvis betonar socialtjänsten individens ansvar för sin situation vilket kan kollidera med Väsbyhems uppfattning om den enskildes akuta behov. Sammantaget har samverkan fungerat väl och det har berott på organisationernas vilja att samverka samt att det varit en prioriterad fråga. Det har också berott på de personer som varit inblandade.

Har det vräkningsförebyggande arbetet inneburit färre BF/aviseringar samt färre eller inga vräkningar?

Under 2006 verkställdes 10 vräkningar på grund av enbart hyresskuld. För tre hyresgäster togs beslutet om vräkning under fjärde kvartalet 2005 med verkställighet under 2006. Dessa vräkningar gick inte att förhindra. Boenderådgivningen var däremot inkopplad i de övriga sju vräkningarna som verkställdes under 2006. 2005 genomfördes 16 vräkningar på grund av enbart hyresskuld. Det var en noterbar minskning av antalet vräkningar under 2006.

Om detta är ett resultat av inrättandet av Boenderådgivartjänsten är för tidigt att uttala sig om. Detta bör med nödvändighet följas upp över en längre tidsperiod för att kunna göra mer välunderbyggda slutsatser. Det finns anledning att i det här sammanhanget återkomma till avsikten med Boenderådgivningen vilken var att hyresgäster med hyresskuld skulle ges en möjlighet att få rådgivning för att reda ut sin situation. Beträffande utskickade BF från Väsbyhem har inte noterats någon minskning, snarare en ökning. Sannolikt kan Väsbyhems snabba agerande att skicka BF till hyresgästerna ha bidragit till att allt färre vräks.

Vid genomgång av de hyresgäster som vräcktes 2006 framgick att olika utvägar provats under en längre tid dock utan att det gick att lösa deras situation. Samtliga hyresgäster hade fått erbjudande om olika möjligheter att lösa den uppkomna situationen. För tre av de avhysningar som verkställdes 2006 togs beslutet om verkställighet under fjärde kvartalet 2005. Två verkställda avhysningar ingick i en plan för att kunna göra andra insatser för dem. Nedan redovisas verkställda avhysningar under 2006.

Figur 5: Avhysningar verkställda under 2006 – 10 st.

1. Tidigare beslut om avhysning 2005
2. Tidigare beslut om avhysning 2005
3. Tidigare beslut om avhysning 2005
4. Placerad på kriminalvårdsanstalt. Gick ej att få tag på
5. Olika lösningsförslag diskuterats dock utan resultat. Flyttade till annan kommun
6. Andra insatser. Behov av boendestöd.
7. Andra insatser. Behov av korttidsboende.
8. Hyresgästen har inte bott i lägenheten. Ej varit möjligt att få kontakt med hyresgästen
9. Olika lösningsförslag diskuterats dock utan resultat. Ansökte inte om ekonomiskt bistånd. Boendet löstes sannolikt på annat sätt.
10. Olika lösningsförslag diskuterats utan resultat. Flyttade till föräldrarna

Vilka synpunkter har de berörda hyresgästerna på verksamheten?

I brukarenkäten som genomförts inom ramen för utvärderingen deltog 27 hyresgäster. Huvudskälet till kontakt var för en majoritet (23 hyresgäster) av de intervjuade att de hade en hyresskuld. Det som uppskattades mest var att få någon att samtala med kring den uppkomna situationen. Många uttryckte en lättnad. Särskild värdefullt var att få ekonomisk rådgivning och vägledning. Annat av väsentlig betydelse var att Boenderådgivaren hade ett nära samarbete med Väsbyhem. 19 hyresgäster ansåg att kontakten med Boenderådgivningen hade varit till hjälp. 25 hyresgäster kan dessutom tänka sig att rekommendera andra hyresgäster att ta kontakt med Boenderådgivningen Som service gentemot hyresgästerna och som ett instrument för att om möjligt förebygga och begränsa antalet vräkningar hade Boenderådgivningen haft en mycket viktig funktion att fylla.

6. Diskussion

Inledning

Motivet till att Upplands Väsby inrättade en projektjänst som Boenderådgivare var att utveckla samverkan mellan Väsbyhem och socialtjänsten. Verksamheten syftade ytterst till att förebygga vräkningar. Inriktningen var att försöka nå hyresgäster i samband med att Väsbyhem skickade betalningsföreläggande. Hyresgästerna skulle ges en möjlighet att komma till tals.

Resultatet av utvärderingen visade att antalet verkställda vräkningar sjönk under 2006. År 2006 verkställdes 10 vräkningar jämfört med 16 vräkningar under år 2005. Av dessa var tre beslutade under 2005. Vidare var 84 hyresgäster (25 %) i kontakt med Boenderådgivningen för ekonomisk rådgivning och vägledning. Under 2006 noterades en minskning av antalet vräkningar. Om detta enbart är beroende av samverkan är inte möjligt att uttala sig om på grund av den korta mätperioden. Sammantaget har samverkan mellan socialtjänsten och Väsbyhem inneburit en möjlig väg att förebygga vräkningar. Det är väsentligt med tydliga samverkansparter inom båda organisationerna för att kunna utveckla en smidig samverkan. Samverkan innebar också att båda parter fick insyn i varandras organisationer. För hyresgästerna som vänt sig till Boenderådgivningen har smidigheten och de korta beslutsvägarna haft betydelse. Hyresgästerna var mycket positiva till Boenderådgivningsverksamheten. Avslutningsvis kommer jag att diskutera vilken betydelse samverkan kan ha samt relatera resultaten till aktuell forskning.

Samverkan med ett konkret innehåll

I utvärderingar under årens lopp har samverkan lyfts fram som en framkomlig väg att begränsa kostnader för myndigheter och förenkla för brukarna/klienterna. Forskare har problematiserat kring begreppet och funnit att det finns olika uppfattningar kring vad samverkan är för något (Danermark 2003). Samverkan är ibland ett modeord som används alltför slentrianmässigt i många sammanhang. Det finns väl ingen som uttalar motsatsen, det vill säga vi samverkar inte. Ett vanligt sätt att samverka är att träffas och dryfta gemensamma frågor och problem. Denna form fyller mer funktionen som informationsutbyte. Den form av samverkan som IFO och Väsbyhem utvecklat har syftat till att utveckla strukturer som möjliggör samverkan, inte enbart sedvanligt informationsutbyte. IFO har tillsatt en projektjänst (Boenderådgivning) i syfte att skapa förutsättningar för en annan form av samverkan med Väsbyhem. För Väsbyhem innebar det att de hade en person att hålla kontakt med istället för flera olika handläggare. Specialiseringen bidrog också till att IFO-organisationen fick kunskaper om Väsbyhems rutiner i samband med betalningsföreläggande samt kring avhysningsärenden. Annat som specialiseringen bidrog till var att socialtjänsten fick kunskaper om hyreslagstiftningen och andra regelverk som omgärdar boendet. I synnerhet fick man ökad kunskap om vad som händer, alternativt kan hända, om hyresgäster bryter mot reglerna. Omvänt fick Väsbyhem kunskap om hur socialtjänsten handlägger betalningsförelägganden och avhysningsärenden och vad som styr socialtjänstens agerande. Det beskrivna, det ömsesidiga informations och kunskapsutbytet, utgör kärnan i den samverkansmodell som Väsbyhem och IFO har utvecklat. Danermark (2003) har sammanfattat vilka strukturella förutsättningar för samverkan som bör råda om det skall fungera:

- att samverkan har en klar och tydlig ledning
- att samverkan har ett klart uttalat mål
- att tillräckliga resurser ställs till förfogande
- att skillnaderna mellan de samverkande avseende synsätt, organisation och regelverk har identifierats.

- att hindrande skillnader undanröjts eller om detta inte går, sätt att hantera dem utvecklats.

Dessa förutsättningar är nödvändiga om samverkan inte enbart skall bygga på att ”personke- min” stämmer. Den samverkan som socialtjänsten och Väsbyhem utvecklat uppfyller till stora delar dessa förutsättningar. Åtminstone punkterna två, tre och fyra kan anses uppfyllda. Däremot är det tveksamt om punkt ett och fem var uppfyllda. Exempelvis är det tveksamt i vilken utsträckning Boenderådgivningen har någon förankring inom Väsbyhems ledning. Vidare, skillnaderna avseende synsätt, regelverk och organisation har identifierats men har dessa skillnader undanröjts? Det finns skäl för socialtjänsten i Upplands Väsby och Väsbyhem att fördjupa och problematisera denna diskussion utifrån erfarenheterna från projektet.

Sammantaget, Boenderådgivarverksamheten innebar i många avseenden början till en fördjupning av samarbetet mellan socialtjänsten och ett allmännyttigt bostadsföretag. 25 % av hyresgästerna vände sig de facto till Boenderådgivningen. Man började också utveckla en samsyn i många frågor.

Den aktuella utvärderingsperioden, ett och ett halvt år, är alltför kort tid för att dra några hållbara slutsatser. Nya strukturer behöver tid för att ”sätta sig”. Ett antagande är att verksamheten trots allt inte hade nödvändig förankring inom de respektive organisationerna. Den modell för samverkan som började utvecklas under 2006 ligger i linje med de intentioner som Socialstyrelsen har framfört i sin programförklaring för att förebygga hemlöshet (Socialstyrelsen, 2007). Den noterbara minskningen av antalet vräkta på grund av hyresskuld inom Väsbyhems bostadsbestånd överensstämmer med den minskning som också skett totalt inom landet (Kronofogdemyndigheten 2007). Däremot har inte antalet BF som värdarna skickar till hyresgäster som inte betalt hyran, minskat. Antalet utskickade BF har totalt sett inom Sverige snarare ökat. En orsak är att värdarna i ökande utsträckning använder BF som en strategi eller hot för att få hyresgäster att betala hyran (Kronofogdemyndigheten, 2007). Huruvida detta är en bra eller dålig utveckling är för närvarande omdiskuterat. Minskningen av antalet vräkta kan också bero på att värdarna, både de privata och de allmännyttiga bostadsföretagen, har blivit alltmer restriktiva kring vilka som får flytta in i bostadsbeståndet. Tröskeln har höjts i det avseendet (Holmdahl, 2006). En försiktig bedömning är att ”problemhushållen” generellt sett inom Sverige, i allt större utsträckning återfinns inom den sekundära bostadsmarknaden som socialtjänsten ansvarar för (Socialstyrelsen, 2007).

Vad kan ha bidragit till denna utveckling

Värdarna har sannolikt påverkats av den offentliga debatten kring hemlöshet. De kartläggningar kring hemlöshetens omfattning som genomförts både lokalt och nationellt (Finne 1999, 2000, 2001, 2003, Socialstyrelsen 1999, 2005) har uppmärksammat hemlöshetens konsekvenser för samhället och den enskilde. Även forskarna har engagerat sig i denna fråga (Svärd 1998, Flyghed 2000) Detta sammantaget kan ha bidragit till att hemlöshetsfrågan har fått högre prioritet. Ett starkt incitament till att utveckla samverkansformer är att det sparar pengar för värdarna. Den samverkansmodell som socialtjänsten och Väsbyhem utvecklat är i sig inget nytt utan är delvis ett resultat av tidsandan och framtvingat av omständigheterna. SABO publicerade 2007 en skrift där man rapporterar kring sina ansträngningar att finna vägar för att förebygga hemlöshet. Samverkan med olika aktörer som socialtjänsten, psykiatrin, frivilligorganisationer, kyrkan med flera, är centralt i de modeller som byggs upp utifrån de enskilda kommunernas behov.

Sammantaget finns det inte en samverkansmodell som är direkt överförbar till andra kommuner. Oftast avgör lokala förutsättningar vilken typ av samverkan som utvecklas. Hemlösheten som fenomen är mångfacetterad och kräver därför lösningar på många olika nivåer vilket även betonats i Socialstyrelsens rapport Hemlöshet – många ansikten, mångas ansvar (2005).

7. Referenser

- Danermark B (2003) *Samverkan – Himmel eller helvete*, Gothia förlag
- Finne E, (1999:12, 2000:5, 2001:11, 2003:6) *Statistik över socialtjänstens kontakter med missbrukare, hemlösa och psykiskt störda i Stockholm*, FoU/Stockholm
- Flyghed J (1995), *Vräkt till hemlöshet? Vräkningar i Sverige 1982 – 1994*. Socialvetenskaplig tidskrift
- Flyghed J (2000) *Vräkning – orsak eller verkan? En studie av marginellt boende*. Stockholm: Carlssons bokförlag
- Holmdahl J (2006) *Att förebygga vräkningar*. Sollentuna:CKP:Sthlm/FoU-Nordväst
- Kronofogdemyndighetens hemsida (2007), www.kronofogden.se
- Malmö stad (2005), *Södra Sofielunds-/Sevedssatsningen Hermesprojektet – en utvärdering*
- SABO:s rapport (2007) *Kan man motverka hemlöshet?*
- Sahlin I (1996) *På gränsen till bostad. Avvisning, utvisning, specialkontrakt*. Lund: Arkiv förlag
- Skatteverket pressmeddelande 2006-01-19 , www.skatteverket.se
- Socialstyrelsens kartläggning (1999, 2005) *Hemlösheten i Sverige*
- Socialstyrelsen (2007) *Hemlöshet – många ansikten, mångas ansvar*
- Socialstyrelsen (2007) *Projektkatalog över hemlöshetsprojekt som tilldelats medel 2005 -2007*
- Socionomen (2006:4), *Vad åstadkommer förändring i en insats*, Pavlova, Persson, Strandqvist, Helmersson
- SOU 2005:88 *Vräkning och hemlöshet – drabbar också barn*
- Stenberg, S-Å, (1990). *Vräkt ur folkhemmet*. Stockholm: Carlssons bokförlag
- Swärd H (1998) *Hemlöshet – fattigdomsbevis eller välfärdsdilemma*. Lund: Studentlitteratur
- Vedung E (1998) *Utvärdering i politik och förvaltning*, Lund Studentlitteratur

8. NYCKELN TILL MIN FRAMTID

Utvärdering av boendekollektivet *Min Framtid* för unga kvinnor i Upplands Väsby kommun 2007

Inledning

Individ och familjeomsorgsförvaltningen (IFO) i Upplands Väsby hade uppmärksammat att unga kvinnor, 18 – 25 år, är en riskgrupp för framtida hemlöshet. Deras ”tillfälliga” boende hos kamrater eller pojkvänner riskerar att leda till ’permanent tillfällighet’. Det tillfälliga boendet förvärrade deras sociala situation och förlängde vägen till ett fungerande liv med fast bostad och arbete. Generellt saknade dessa unga kvinnor en familj som kunde fungera som naturlig vägledare inför olika livsval i inträdet i vuxenlivet. I syfte att underlätta inträdet på bostadsmarknaden bedömde därför IFO att det var angeläget att bygga upp ett särskilt kollektivboende för denna grupp. Upplands Väsby kommun ansökte 2005 om utvecklingsmedel från Socialstyrelsen, vilka beviljades. Med pengarna startades kollektivboendet *Min Framtid*. Boendet ska fungera som första länken i en boendekedja med målet att kvinnorna skall få möjlighet att kvalificera sig för ett boende i lägenhet med eget kontrakt. Projektet som rapporten behandlar fokuserar på de insatser som görs för den grupp som löper störst risk att hamna utanför bostadsmarknaden. Ambitionen med *Min Framtid* är att arbeta långsiktigt för att de unga kvinnorna ska kvalificera sig till bostadsmarknaden. Verksamhetens mål är att;

- utveckla en modell för hemmaplanslösning i stället för extern placering
- arbeta med kvinnorna i syfte att förebygga manifest hemlöshet
- kvinnorna ska kvalificeras för bostad på den öppna bostadsmarkanden

Beskrivning av målgruppen

Utmärkande för dem som placerats på kollektivboendet var ett konfliktfyllt förhållande till ursprungsfamiljen. Detta hade resulterat i svårigheter att fungera i bland annat arbets- och skolsammanhang. Psykisk ohälsa i kombination med överkonsumtion av alkohol, testning av droger samt ett liv i en ”risk-zonsmiljö” förekommer också hos de kvinnor som bott på *Min Framtid*. Urvalet av gruppen grundade sig på kännedom om deras förhållanden inom Individ- och familjeomsorgen. Kvinnorna hade själva vänt sig till socialtjänsten för att ansöka om hjälp alternativt att skolan eller psykiatrin via kontakter med IFO framfört sin oro.

Beskrivning av verksamheten - Min Framtid

Genom en satsning på ett kollektivboende för unga kvinnor i behov av särskilt stöd ville Upplands Väsby kommun skapa förutsättningar för dessa att på sikt kunna gå vidare i en boendekedja med målet eget kontrakt, ordnad ekonomi och ett fungerande vuxenliv. På ett tidigt stadium valde man att kalla boendet för *Min Framtid*. Det är personalen som valt namnet. De ville vid presentationen av verksamheten förmedla ett hopp –

”Allt är möjligt. Även du kan förändra ditt liv – och ansvaret för att förändra situationen – är inte socialtjänstens – utan det är ditt. Vi kan vara ditt bollplank och vägledare. Det är du som väljer vilken roll vi skall ha”. (personalen på *Min Framtid*)

Kollektivboendet är beläget centralt i Upplands Väsby med gångavstånd till affärer och allmänna kommunikationer. Lägenheten ligger på första våningen i en hyresfastighet och består av tre sovrum, ett vardagsrum och ett rymligt kök.

Två anställda är knutna till kollektivboendet. De arbetar vardera halvtid i verksamheten. De är ansvariga för att tillsammans med de boende bygga upp en fungerande struktur. Utgångspunkten är att de boende själva får komma överens om och forma de regler som behövs för att boendet skall fungera beträffande städning, matinköp, matlagning, disk och tvätt. De skall gemensamt komma överens om hur och när de olika uppgifterna skall lösas.

Förutsättningen för boendet är att det skall vara alkohol- och drogfritt. I stället för generella regler beträffande alkohol/drogkontroller som omfattas av alla görs individuella överenskommelser utifrån den enskildes behov. Det är inte heller tillåtet att ta emot besök av pojkvänner, kamrater eller anhöriga. Skälet till detta är att personalen vill betona att det är en "fri-zon". Däremot, vilket understrykes, är det väsentligt att bibehålla kontakten med vänner, familj samt det professionella nätverket (socialtjänsten, psykiatri med mera). Några regler kring när man senast skall vara hemma på kvällarna finns inte. Väsentligt är dock att man informerar om att "i kväll blir jag sen" och att man anger skälet. Det är möjligt att sova borta om detta meddelas i förväg.

De boende måste ha någon form av sysselsättning under dagtid. Det kan vara arbete, arbetspraktik/arbetsträning eller studier. Innebörden i detta är att det skall ge mening och struktur åt vardagen. Personalen träffar de boende på morgonen innan de går iväg till arbetet/skolan samt i samband med att de kommer hem på eftermiddagen. De finns också till hands för olika aktiviteter under helgen. Det huvudsakliga ansvaret för boendet och att det skall fungera, har som tidigare nämnts, förlagts till de kvinnor som bor i kollektivet.

9. Utvärdering av *Min Framtid*

Inledning

FoU-Nordväst har uppdragits att utvärdera projektet *Min Framtid*. En utvärderingsplan har utformats och medel har avsatts för utvärderingen. Projektiden löper mellan januari 2006 till och med december 2007. Utvärderingen omfattar perioden mars 2006 till och med maj 2007. I det följande redogörs för utvärderingens mål, syfte och frågeställningar. Målen med verksamheten som beskrevs inledningsvis, var att:

- utveckla en modell för hemmaplanslösning i stället för extern placering
- arbeta med kvinnorna i syfte att förebygga manifest hemlöshet
- kvinnorna ska kvalificeras för bostad på den öppna bostadsmarknaden

Syfte och frågeställningar

Utvärderingens syfte och frågeställningar har formulerats utifrån verksamhetens intentioner och syfte. Utvärderingen består av en beskrivande del som handlar om arbetsmetoden samt av en uppföljande del huruvida kvinnorna erhållit försökslägenhet eller på annat sätt kommit vidare i boendekedjan. Utvärderingen styrs av följande frågeställningar:

- ❖ *Hur rekryteras kvinnorna som har kontakt med Min Framtid ?*
- ❖ *Vilken omfattning av sociala problem och hälsoproblem har kvinnorna?*
- ❖ *Hur beskrivs insatsen av personal och boende?*
- ❖ *Leder insatsen till egen bostad?*

Metod och genomförande

I syfte att få en så heltäckande bild som möjligt kommer verksamheten att utvärderas utifrån både deltagarnas och personalens perspektiv och frågeställningarna kommer att fördjupas och konkretiseras ytterligare. Data inhämtas genom:

- Kvalitativa intervjuer med personal och boende
- ASI - intervju (Addiction Severity Index)
- Information från akter och handläggare på IFO

I utvärderingen diskuteras *om* och i så fall *hur* insatsen har ett samband med att kvinnorna kvalificerats till försökslägenhet. De frågor som är angelägna för utvärderingen berör dels vad som sker under insatsen och dels hur personal respektive boende beskriver arbetsmetoden och boendet i *Min Framtid*. För att i möjligaste mån försöka reflektera över samband mellan insatsens utformning och de eventuella effekterna för de boende kommer därför de unga kvinnornas värdering av insatsen också att efterfrågas. Vidare kommer utvärderingen att undersöka om det blir någon faktisk förbättring avseende etablering på bostadsmarknaden. Till sist diskuteras om det finns något samband mellan insatsen och kvinnornas etablering på bostadsmarknaden. I följande avsnitt beskrivs metoderna för datainsamling under respektive frågeställning.

Hur rekryteras kvinnorna till boendet?

Uppgifterna om hur kvinnorna rekryterats till boendet har inhämtats via intervjuer med boendekonsulenterna och personalen. Andra frågor som bedömts angelägna att få svar på är också frågan om vem/vilka som beslutar om boendet och hur samverkan fungerar internt/externt.

Vilken omfattning av sociala problem och hälsoproblem har kvinnorna vid inflyttningen respektive vid utflyttningen från Min framtid?

För samtliga kvinnor som aktualiserats för boendet har ASI-intervjuer (Addiction Severity Index) genomförts. Intervjun syftar till att beskriva kvinnorna som är aktuella för boendekollektivet utifrån ASI-intervjuens uppdelning i sju olika livsområden. De livsområdena som beskrivs är fysisk hälsa, arbete och försörjning, alkohol och narkotikaproblem, kriminalitet, missbruk och psykiska problem i släkten, familj och umgänge samt psykisk hälsa. Personalen på boendekollektivet genomför dessa intervjuer. Totalt har 10 kvinnor intervjuats. Ingen uppföljningsintervju har varit möjlig att genomföra inom ramen för utvärderingen.

Hur beskrivs insatsen av personal?

Under perioden februari 2006 – mars 2007 intervjuades personalen två gånger i månaden. Varje intervju tog tre timmar i anspråk. Intervjuerna har inte spelats in utan nedtecknats för hand efter genomförd intervju. Personalen har regelbundet läst igenom materialet. Intervjuerna har syftat till att få kunskap om vad som görs konkret i det dagliga arbetet. Arbets sättet/metoden är väsentlig och ges stort utrymme i den här rapporten. Andra frågor som berörts är vilken uppgift personalen har och hur ser de på sitt uppdrag? Annat som kommer att beröras är hur länge man får bo på boendekollektivet, vilka som avbryter boendet och i så fall av vilka skäl?

Hur beskrivs insatsen av boende?

Fem kvinnor har intervjuats (tre har bott i boendekollektivet och två har haft annat boende såsom andrahandsboende eller social bostad). Ett frågeformulär med ett antal öppna frågor har sammanställts med fokus på vad boendet/stödet betytt för dem, om de är med och planerar sin framtid, deras eventuella delaktighet i verksamheten, vilka förändringar de vill uppnå samt deras tankar om framtiden. Syftet med intervjuerna är att få kvinnornas bild av arbetsmetoden, vad är det för något i ”deras ögon,” är de involverade i sin planering samt vad har boendet och stödet inneburit. Vid bearbetning av intervjumaterialet har texten granskats i syfte att ringa in beskrivningar som återkommit under intervjuerna och som verkar representera essensen i arbetsmetoden. Citat från intervjuerna kommer att användas för att exemplifiera detta. Vid genomgång av intervjuerna kommer särskild vikt att läggas vid om kvinnornas svar korresponderar mot personalens beskrivning av arbets sättet. Intervjuerna av kvinnorna gjordes individuellt. Varje intervju tog ca en timme och spelades in på band. Vid genomlysningen transkriberades intervjuerna ord för ord.

Ledde insatsen till egen bostad?

Insamlingen av uppgifter har hämtats via intervjuer med *Min Framtids* personalgrupp.

Metoddiskussion

I utvärderingen har olika metoder använts i syfte att få en så heltäckande bild som möjligt av *Min Framtid*. Utvärderingens design är processbeskrivande, med möjlighet att reflektera över förändringen i kvinnornas livsvillkor mellan projektstart och projektslut. Eftersom så kallade hemmaplanslösningar för ungdomar med bostadsproblem och andra sociala problem blir allt vanligare efter kritiken mot externa placeringar (Vinnerljung 2001 Social rapport 2006, Socialstyrelsen, Andreassen T , (2003) – *Institutionsbehandling av ungdomar – Vad säger forskningen?*) så antas det vara av värde att göra en fördjupningsstudie av en sådan verksamhet. Utvärderingen är utformad som ett exempel med vissa möjligheter att reflektera över på vilket sätt insatsens utförande har påverkat situationen för de unga kvinnor som deltog i projektet.

Personalen intervjuades under perioden mars 2006 till mars 2007. Under bearbetningen av materialet har det varit en brist att intervjuerna inte spelades in på band. Trots att texterna godkänns av personalen är det svårt att fånga det som ”sker mellan raderna”. Mycket information kring tankar och reflektioner om *Min Framtid* som kom fram under samtalen har i möjligaste mån antecknats i anslutning till intervjuerna och det material som presenteras i den här utvärderingen beskriver huvuddragen och de teman som återkommit i samtalen med personalen.

10. Kunskapsöversikt

Inledning

Den här rapporten fokuserar på en grupp som utifrån sin livssituation riskerar framtida hemlöshet. I den meningen är verksamheten förebyggande. Framväxten av boendekollektivet *Min Framtid* sammanföll med den pågående diskussionen om hemmaplanslösningar. Vad är en hemmaplanslösning och vad skall den innehålla? Det finns inga entydiga svar på detta. I det följande redogörs för kunskapsläget beträffande hemmaplanslösningar som alternativ till institutionsbehandling. Behandlingsbegreppet kommer att diskuteras utifrån vad forskningen genom olika metaanalyser ansett vara gemensamma nämnare för framgångsrik behandling. Avslutningsvis kommer diskussionerna om evidens och kunskapsbaserat arbete att beröras och problematiseras.

Hemmaplanslösningar

Institutionsplaceringar har förekommit i Sverige sedan 1800-talet. Det som främst har styrts detta är tidsandan och den samhälleliga uppfattningen kring vad som ansågs vara avvikande beteende (Lewin, 2003). Mellan 1940 och 1980 skedde en successiv minskning av institutionsvård för barn och unga. Under 1980-talet avstannade minskningen för att successivt öka igen. Paradoxalt i sammanhanget är att SoL(socialtjänstlagen) 1982 framhöll närhet och normalisering som ideal. Trots denna intention har kommunerna fortsatt att placera barn och ungdomar på HVB-hem³ (Forkby, 2006). Strävan att skapa alternativ till institutionsvård av barn och ungdomar samt vuxna missbrukare är idag en tydlig ambition för socialtjänsten. Orsakerna är dels ekonomiska och dels att institutionsvården inte har lett till det som var avsikten, det vill säga återgång till och inträde i samhällsgemenskapen. Effekterna har snarare varit de motsatta. Ett antal rapporter under de senaste åren som granskat institutionsvården har visat att de är både dyra och ineffektiva. (Social rapport 2006, Lewin 2003, Andreassen 2003, Vinnerljung/Sallnäs 2001, Riksrevisionsrapport 2002/03:1).

Kommunal öppenvård är av sent datum och det saknas för närvarande en enhetlig terminologi kring vad man avser när öppenvården skall definieras och förklaras. Det kan vara allt från förebyggande arbete, familjearbete och programverksamheter (Forkby, 2006). I syfte att påskynda utvecklingen har det varit möjligt under de senaste åren att ansöka om utvecklingsmedel från Länsstyrelsen för att utveckla metoder och arbetsätt. (Länsstyrelsen, 2000)

Särskilda ungdomsboenden

Ungdomsboenden är en form av öppenvård kombinerat med personalstöd. Detta erbjuds idag i landets kommuner, om än i blygsam omfattning. Särskilda ungdomsboenden har utvecklats dels som en följd av att utsatta ungdomsgrupper har svårigheter att ta sig in på bostadsmarknaden och dels som en följd av de kommunala satsningarna på hemmaplanslösningar (Forkby, 2006). Dessa boenden vänder sig till ungdomar som kommer från problemyllna miljöer och som lever i riskzonen för att utveckla missbruk eller andra former av destruktiva beteenden. Tidigare placerades dessa ungdomar i familjehem eller institution då det inte fanns några alternativ på hemmaplan. Det finns inom Sverige inte någon gemensam modell för hur ett ungdomsboende skall organiseras. Kommuner med ett allmännyttigt bostadsföretag som dominerar bostadsmarknaden tycks ha större möjligheter att etablera samverkan kring särskilda boendeformer riktade till olika målgrupper (SABO-rapport, 2006). Forskningen kring särskilda ungdomsboenden är för närvarande tämligen

³ HVB-hem = hem för vård och boende inom kommunal regi)

sparsam. Ett skäl kan vara att fenomenet inte är särskilt utbrett och därför ännu inte fångat forskarnas intresse. På Lunds universitet har skrivits en uppsats i ämnet (Löfqvist, 2004). Uppsatsen beskriver ett ungdomsboende i Kalmar och innehåller, förutom, en beskrivning av arbets sättet, intervjuer med de boende. Nätverksarbete är ett utmärkande drag i arbetsmetoden. Normalisering samt träning i att klara ett eget boende är också ett inslag i boendet. Det som framhålls särskilt i rapporten är ”att det är en fördel att arbeta i individens hemmiljö” (a.a. 2004). Behållningen med att arbeta med individen i dess vardagliga miljö är att man lättare kan arbeta med ungdomens hela nätverk. På detta sätt är människor som står ungdomen nära med i förändringsarbetet från början (a.a. 2004).

Delaktighet

Delaktighet har ur ett historiskt perspektiv inte varit utmärkande för socialtjänsten. Snarare har socialtjänsten utmärkts av ett ovanifrånperspektiv där samhället bistått med förklaringsmodellen om vad som är bäst för den enskilde (Socialstyrelsen, 2002). Barn och ungdomsvården har under större delen av 1900-talet präglats av begreppet ”fostran” (Levin 2003, Englund 1984). Inom missbrukarvården har olika ”skolor” dominerat. De institutioner inom missbrukarvården som växte fram i början av 1900-talet hade repressiv och moraliserande karaktär och metoden var oavlönat tvångsarbete. Efter 1950 infördes behandling som begrepp. Behandling ansågs vara lösningen och olika inriktningar växte fram. En tongivande inriktning under 1970- och 1980-talen var inom missbrukarvården den psykodynamiska skolan (vuxna) och inom ungdomsvården Hassela-modellen⁴. Under 1990-talet etablerades program baserade på Minnesotamodellen eller AA:s (anonyma alkoholister) 12-stepsprogram och under de senaste åren har kognitiv beteendeterapi lyfts fram som en viktig metod (Blomqvist, 1999). De sistnämnda behandlingsmodellerna lyfter på ett tydligt sätt fram att klienten är ansvarig för sin situation.

I samband med översynen av de offentliga utgifterna som påbörjades under 1990-talet ställdes frågor som ”Vad får vi för skattepengarna” och verksamhetsområdena inom den kommunala sektorn problematiserades och värderades utifrån investering kontra utfall/effekt (Riksrevisionens årliga rapporteringar). För att förtydliga bilden framhölls också att det var angeläget att få fram brukarnas uppfattning om de insatser de erbjudits (Socialstyrelsen, 2003). Under 2000-talet har brukarundersökningar blivit allt vanligare. Olika forskningsrapporter har också lyft fram att det är väsentligt att ”börja där klienten är” (Blomqvist, 1999), och då är det väsentligt att lyssna på klienten och ta dennes beskrivning av sin situation på allvar. Om delaktigheten i sin planering är ett relativt ”nytt” begrepp hos socialtjänsten så är det centralt inom frivilligorganisationerna (Socialstyrelsen, 2003). Inom frivilligorganisationerna är medborgaren/besökaren i fokus och rollerna är likställda, det vill säga möten mellan människor och inte ett expert/klientförhållande. Ett begrepp i tiden är empowerment (Pettersson, 2006). Empowermentrörelsen har sitt ursprung i olika brukarrörelser och självhjälpgrupper och begreppet syftar på kampen för att stärka klientens/brukarens makt och inflytande över såväl livssituationen som vård och stödinsatser. Inom empowermentrörelsen betonas särskilt betydelsen av att skapa sammanhang och förutsättningar för människor att själva bemästra sin situation.

⁴ Hassela är ett behandlingshem i Hälsingland som startades 1969 av K-A Westerberg. Hasselametodiken i dess ursprungliga betydelse bygger inte på vård utan på fostran, utbildning, upprättelse och kamp.

Behandlingsforskning

Behandlingsforskningen har hitintills inte funnit någon metod som är överlägsen någon annan metod (Blomqvist, 1999). Däremot finns det idag ett antal studier som fastslagit olika förutsättningar som har betydelse för utfallet, oavsett vilken behandling som klienten genomgått (Frank, 1991, Hubble, 1999). I en brett upplagd och övergripande internationell metaanalys visar Hubble med flera att metod och teknik har betydelse. Studien visar också att det finns andra faktorer i sammanhanget som är viktigare och som inte får förbises. I genomgången klassas således den terapeutiska relationen som viktigare än valet av metod och teknik. Konkret innebär det att den anda och förändringsmiljö som verksamheten, socialarbetaren/terapeuten och ungdomarna tillsammans skapar har generellt större betydelse än valet av metod (förväntningar/sammanhanget). Begrepp som har betydelse i detta sammanhang är "värme", "respekt", "empati" och "samarbetsklimat". Även utomterapeutiska faktorer som inte direkt kan knytas till verksamheten påverkar förändringsprocessen. Hit hör ungdomarnas livsvärld; familj, kamrater, flick- respektive pojkvänner, skolan och arbetslivet. Sammantaget utmynnar rapporten i följande rangordning beträffande vilka faktorer som bestämmer utfall av behandling.

Utomterapeutiska	40 %
Terapeutisk relation	30 %
Metod / teknik	15 %
Förväntningar	15 %

(Ur Berglund, S. A. 2007, s. 40)

Behandlingsbegreppet har förändrats

Stig-Arne Berglund har i sin forskning särskilt försökt definiera och fördjupa behandlingsbegreppet. Vad betyder behandling ur ungdomarnas perspektiv och vad har varit till hjälp för dem i val av livsstil. I Berglunds (1998) avhandling rörande problemungdomars sätt att hantera verklighet och konstruera identitet" har 14 ungdomar djupintervjuats. Åtta pojkar och sex flickor som var placerade på utredningshem, omhändertagna enligt LVU. Berglund skriver om sin erfarenhet av behandlingsarbete med ungdomar och menar att i diskussioner med ungdomarna om vad som fått dem på rätt köl betonas ofta andra aspekter än de rent behandlingsmässiga. Berglund menar att de tankar han hade om vad som fungerar inom behandling har förändrats.

"Mänsklig förändring är inte en förutsägbar process som kan fastställas med modeller, metoder eller begrepp...det är i de små vardagsbesluten, i de mellanmänskliga sammanhangen, som mönster, gamla sätt att handla, väljs eller väljs bort."

(Ur Berglund, S. A. 1998, s. 5)

Relationer

Ungdomarna berättar för Berglund om välgörande relationer som har påverkat dem och bekräftat dem ur nya aspekter. Andra har ställt krav eller visat på alternativa vägar för ungdomarna. Att välja bort asociala livsstilar sker i sammanhang där man upplever att det finns attraktiva skäl till att välja annorlunda. Under de senaste åren har det kommit rapporter och studier från psykiatrin och socialtjänsten som kompletterar tidigare gjord forskning. Dessa understryker också betydelsen av förtroendefulla relationer som den mest avgörande komponenten för om klienten känt sig sedd och har blivit hjälpt, oavsett metod (Denhov 2006, Blom/Moren 2006, Socialstyrelsen 2003, Armelius 20021).

Återhämtning

”Bra behandling handlar i många avseenden om återhämtning, möjligheter att knyta sociala band och hitta alternativa sätt att uttrycka sig på. Det handlar inte om att nödvändigtvis kunna förklara allt som sker.”
Berglund 1998, s. 300 ff)

Berglund tycker sig se att föräldrar, släktingar, pojk- och flickvänner över tid visat sig ha större betydelse än enstaka behandlingsinsatser, vilket talar för vikten av att inte klippa banden till den verklighet ungdomarna faktiskt lever i. Självkänedom om hur man fungerar i relationer och mänskligt samspel är områden för ungdomarnas nyfikenhet och experiment. Det är denna nyfikenhet som inte får kanaliseras till att befästa bilden av att vara missbrukare, kriminell, anorektiker etc. Problemet blir då att de blir bemötta som problem och upplever sig själva som problem. Berglund tror att behandling stärker denna negativa självbild. Det är genom samspel i olika sociala världar med människor som är viktiga för oss som känslan av identitet skapas. Han menar också att det därför är viktigt att fokusera på att utveckla och förstärka resurser hos ungdomarna, söka möjligheter och ickeproblematiska sidor och att hitta samarbetsformer. Om man lämnar fixeringen vid problem och skapar ett klimat som främjar konstruktiva krafter kan utredningar som sker av utsatta ungdomar istället ge ett positivt uppmärksamhetsvärde och bli arenor för självförståelse och förändring för ungdomarna.

”Poängen är att ungdomarna måste göra det själva”
(Berglund 1998, s. 300 ff).

Evidensbaserade metoder

En strömning som är mycket kraftfull idag och som påverkat det sociala arbetet är diskussionerna om att det sociala arbetet skall vara kunskapsbaserat och att kommunerna bör tillämpa evidensbaserade arbetsmetoder. Ett skäl till att detta framhålls så starkt är att socialt arbete med ungdomar eller vuxna missbrukare under årens lopp beskyllts för att vara alltför ideologiskt och populistiskt och att insatserna byggts mer på tro än på vetande. Oftast har det handlat om sökandet efter att finna, förhoppningsvis snabba och effektiva lösningar för att hjälpa människor ut ur svåra livssituationer.

Dåvarande generaldirektör Kerstin Wigzell vid Socialstyrelsen belyste detta förhållande i en DN-artikel i oktober 1999 och lyfte fram begreppet evidens och kunskapsbaserat arbete. Detta är en väsentlig diskussion, som alltjämt pågår, och det är inte helt oproblematiskt att genomföra evidensbaserade metoder fullt ut inom det sociala området. Ett uttryck för sökandet efter effektiva metoder är att lyfta fram metoder, som har visat evidens i randomiserade studier i USA, och överföra dem till svenska förhållanden. I detta sammanhang bör det framhållas att det inte räcker med att metoderna erhållit evidens i ett annat land. Man bör också anpassa metoden och skapa motsvarande evidens i den inhemska kontexten. Forskare har också betonat att om en metod/er skall överföras måste den tillämpas i sin helhet och byggas upp på samma sätt i Sverige - så kallad behandlingsintegritet. Detta är nödvändigt för att möjliggöra en framtida evidensbaserad och för att kunna göra jämförelser inom landet och mellan länder. Det räcker inte med att föra över delar av ett program (Söderholm-Carpelan 2006, Andreassen 2003). Ett exempel på en metod som uppfyllt kraven på evidens och som rönt stor uppmärksamhet inom den öppna kommunala ungdomsvården (i synnerhet under åren 2001 – 2005) är MST (Multi System Therapy). Metoden som sådan hade i de första studierna bred evidens i USA. Den utvärdering som gjorts i Sverige (Sundell 2006) har dock givit tämligen nedslående resultat, det vill säga metoden är inte mer effektiv än andra metoder inom ungdomsvården. I en internationell metaanalys från 2005 (Littell et. al. 2005) noterades också att den inte har tillräcklig evidens metoden ur ett internationellt perspektiv. Det kommer att dröja länge

innan vi i Sverige får acceptabel evidens på de metoder som importerats trots att de erhållit evidens i Storbritannien eller USA. Främsta skälet till detta är att det är allt för små populationer och att behandlingsintegriteten är låg.

Som en markering från statens sida, att detta är inriktningen och ett steg mot att professionalisera barn- ungdoms och missbrukarvården, inrättades IMS (Institutet för utveckling av Metoder i Socialt arbete) 2004 . IMS har i uppdrag att främja utvecklingen mot ökad användning av väl beprövade metoder och arbetssätt inom hela socialtjänsten, för klienters och brukares bästa. Institutet skall både bidra till att öka det vetenskapligt baserade kunskapsunderlaget som är av direkt relevans för praktiskt socialt arbete, och till att öka användningen av ett sådant kunskapsunderlag i det professionella arbetet (Socialstyrelsen 2004).

Utvärderingar av det sociala arbetet inom kommunerna

En annan strömning idag som inte är lika kraftfull och som inte får lika stort massmedialt utrymme är de uppföljningar och utvärderingar som genomförs av landets FoU-enheter. Dessa enheter ägs oftast av ett antal kommuner inom en region eller ett län. Utvärderingarna granskar och problematiserar olika verksamheter inom bland annat barn- och ungdomsvården och missbrukarvården. Oftast är utvärderingarna kopplade till utvecklingsmedel som kommunerna beviljats. Många gånger handlar det om att utvärdera en samverkansmodell, ett arbetssätt eller en projektverksamhet. En konkret uppgift i det här sammanhanget är att FoU-enheterna tillsammans med socialarbetarna på fältet medverkar till att formulera och beskriva det sociala arbetet. Frågorna som ställs kan vara: vilka är klienterna, vad gör man och varför, vad leder det till, vilka effekter och är resultatet en följd av insatserna? De lokala FoU-enheterna kan i samverkan med socialarbetare vara behjälpliga med att utveckla teorier och metoder för dokumentera, utvärdera och verksamhetsutveckla socialt arbete.(Blom/Moren 2006).

Svårigheten, trots påvisbart positivt resultat och hög angelägenhetsgrad, är att det är små populationer inblandade, vilket gör det svårt att hävda evidens. I sammanhanget kan nämnas att ett antal forskare framhåller vikten av att socialtjänsten i större utsträckning bör utvärdera och granska den egna praktiken (Blomqvist 2004, Oskarsson 2006). En omständighet som påverkar att FoU-rapporterna inte lyfts fram är att forskarvärlden inte givit dem ett erkännande. Olika rapporteringar har uppmärksammat metodologiska brister, till exempel att de flesta rapporterna domineras av kvalitativa studier som ofta bygger på intervjuer av socialarbetare och klienter. Det är mycket ovanligt att man med hjälp av kvantitativa undersökningar söker belägga (långsiktiga) effekter av socialarbetarnas interventioner(Bergmark /Lundström 2006).

11. Resultat – undersökning av insatsen

Inledning

Två personer projektanställdes till *Min Framtid* i januari 2006, en man och en kvinna. En lägenhet fanns vid projektstarten. Denna utgjorde basen för verksamheten som fick namnet *Min Framtid*. Verksamheten är en del av IFO och sorterar organisatoriskt under enheten för bofrågor. I denna enhet ingår ett inackorderingshem och samtliga tränings och försökslägenheter. I följande kapitel redogörs för *Min Framtids* förankring inom IFO-organisationen, hur kvinnorna rekryterats och vilka som blir aktuella för boendet. Avslutningsvis görs ett försök till förklaring av arbetssättet(insatsen) genom tematisering och definition av väsentliga begrepp utifrån den innebörd som personalen ger dem. Begreppen kommer i sin tur relateras till hur kvinnorna beskriver insatsen.

Förankring inom IFO-organisationen

Inom IFO-organisationen som helhet och styrgruppen/urvalsgruppen i synnerhet, har det funnits en tilltro till *Min Framtid*. Styrgruppen/urvalsgruppen har bestått av IFO-chef, boendekonsulent samt gruppchefen för Bo-frågor. De sektioner som berörts och som haft möjlighet att placera har varit försörjningsstöd samt ungdoms- och vuxensektionen. Betydelsefullt vid framväxten av *Min Framtids* arbetssätt har även varit att personalgruppen haft tillit till varandra. Samstämmigheten kring vad boendet skulle syfta till och ”tryggheten” i varandra har varit värdefulla ingredienser vid utgångsläget. Det har också funnits, vilket inte ska underskattas, ett mandat att utforma arbetsmodellen. Konkret har detta inneburit att personalen haft utrymme att ”testa sig” fram vilket också varit syftet med projektformen. Intentionen var att utveckla ”nya” metoder/arbetssätt. Mandatet har varit värdefullt då det givit tillfälle till reflektion och problematisering under arbetets gång. *Min Framtid* som hemmaplanslösning och arbetsmodell hade inte varit möjlig att utveckla utan det interna samverkansklimatet. Samverkan har fått ett konkret innehåll. Uppdraget för *Min Framtids* personalgrupp var att för en specifik målgrupp – i det här fallet unga kvinnor – utveckla ett arbetssätt/modell som syftade till att kvalificera dem för boende på den öppna bostadsmarkanden. Resurserna bestod av lägenheten, personalen och ytterst styrgruppen som gav mandatet till personalgruppen.

Hur rekryterades kvinnorna till boendet?

Vägen till boendet *Min Framtid* börjar alltid med att socialsekreterare aktualiserat en tilltänkt klient via remiss som godkänts av respektive gruppchef. Remissen skickas till ansvariga för kollektivboendet *Min Framtid*. Kriterier för att komma på fråga för boende på *Min Framtid* är;

- Att kvinnan är mellan 18 – 25 år
- Att hon är hemlös alternativt riskerar att bli hemlös
- Att behov av extern placering varit aktuell till exempel jourhem, familjehem, HVB.

Om kriterierna uppfyllts tar *Min Framtids* personal kontakt med klienten och socialsekreteraren för informationsmöte om boendet. Det centrala i personalens samtal med klienterna är att få höra kvinnornas egna tankar och vilka planer och drömmar de har om sin framtid. Vidare tillmäts deras vilja till förändring stor betydelse. *Min Framtid* är också noga med att klargöra att boendet i sig är fritt men att det innebär frihet under ansvar. Mer konkret innebär detta att det är ett boende där man arbetar med sig själv och att det krävs engagemang från den boendes sida. Efter informationsmötet ges klienten betänketid att i lugn och ro bestämma sig för om hon vill bo på *Min Framtid* under de förutsättningar som de informerats om.

Med ovanstående som underlag görs ett urval av socialtjänsten, där ansvariga för *Min Framtid* inte är med. Skälet till detta är att kvalitetssäkra urvalet utan subjektiv påverkan. Tankar och funderingar om hur klienten skulle passa i boendet samt vilka behov klienten har, hade framförts till urvalsgruppen. Arbetsmetoden som *Min Framtids* personalgrupp utvecklat har också erbjudits till andra kvinnor som varit i behov av stöd. Det har inte varit ett ovillkorligt krav att bo i kollektivet för att aktualiseras för *Min Framtid*. Behovet av stöd har varit grundläggande. Under det andra verksamhetsåret har man haft kontakt med två kvinnor utanför kollektivet. Boendesituationen har sett olika ut för dessa – andrahandsboende och social bostad. Personalens roll var att finnas till hands som ”stabila vuxna” som de boende kan vända sig till för att få vägledning och stöd. Personalen arbetade i nära samverkan med de socialsekreterare som placerar och ansvarar för uppföljningen av de boende. De meddelar löpande förändringar och initierar till möten om det av olika skäl skulle vara påkallat. De har inte haft några fasta tidpunkter för inflyttning. Modellen har varit löpande intag och det är behov och angelägenhetsgrad i kombination med platstillgång som styr när inflyttning kunnat bli aktuell. Vid inskrivningstillfället till boendekollektivet är det viktigt att man återigen går igenom boendereglererna och att klienten accepterar och skriver under reglererna innan klienten får nyckeln till *Min Framtid*.

Vilka är kvinnorna och vilken omfattning av sociala problem och hälsoproblem har kvinnorna vid inflyttningen?

Ovan beskrevs kriterierna för att komma i fråga för *Min Framtid*. I syfte att få en tydligare bild över hur situationen såg ut för kvinnorna har de intervjuats under den första månaden. Väsentligt att nämna är att *Min Framtid* har haft ”löpande intag”, och det har varit platstillgången som varit styrande. Som underlag vid intervjun användes ASI-formuläret (Addiction Severity Index). Formuläret fokuserar på sju livsområden; fysisk hälsa, arbete och försörjning, alkohol och narkotikaproblem, kriminalitet, missbruk och psykiska problem i släkten, familj och umgänge och psykisk hälsa. Syftet med intervjun var att få en samlad bild över deras livssituation i samband med insatsens inledning. Åtta av tio kvinnor som bott på *Min Framtid* under perioden mars 2006 – september 2007 har intervjuats. Nedan presenteras hela gruppens resultat utifrån livsområdena i intervjumanualen. Sammanställningen är baserad på en skriftlig redovisning av ASI-intervjun. Det har inte varit möjligt att genomföra uppföljande ASI-intervjuer.

Fysisk hälsa

Inget anmärkningsvärt har framkommit hos någon av de intervjuade beträffande den fysiska hälsan.

Arbete och försörjning

Samtliga intervjuade har fullgjord grundskola. I varierande utsträckning har de påbörjat gymnasieutbildning, men inte avslutat densamma. Av intervjuerna framgick att samtliga vid intervjutillfället ingick i något utbildnings- eller studiesammanhang, alternativt arbetsträning eller praktik. En övervägande majoritet av kvinnorna hade inte någon arbetslivserfarenhet. Den aktuella försörjningskällan var i huvudsak socialbidrag

Alkohol och narkotikaproblem

Det fanns inget pågående alkohol eller narkotikamissbruk hos de intervjuade vid inflyttningstillfället. Däremot uppgav tre kvinnor överkonsumtion av alkohol eller narkotika under kortare och längre perioder. En av dessa kvinnor uttryckte oro över sina narkotikaproblem. De narkotiska preparat som angavs har varit dämpande mediciner, cannabis, amfetamin och kokain.

Kriminalitet

Ingen av kvinnorna hade några aktuella juridiska problem. Tre av tio kvinnor hade tidigare haft med rättsväsendet att göra.

Missbruk och psykiska problem i släkten

Sex av åtta kvinnor uppgav förekomst av missbruk och psykiska problem i släkten. Gällande missbruk i släkten uppgavs uteslutande alkohol. .

Familj och umgänge

Samtliga kvinnor beskrev konfliktfyllda relationer till familj, anhörig eller andra personer. De uppgav även, om än i olika omfattning, ha varit utsatta för fysiska och psykiska övergrepp.

Psykisk hälsa

Samtliga kvinnor uppgav att de upplevt längre perioder av allvarliga depressioner, allvarlig ångest eller spänningstillstånd. Fem av kvinnorna hade haft kontakt med den psykiatriska vården.

Sammanfattning

Ålderssammansättningen i gruppen är 18 – 23 år. Av ASI sammanställningen framgår att det gemensamma för den grupp kvinnor som *Min Framtid* hade haft kontakt med var psykiska problem samt relationsproblem gentemot familj, anhöriga och andra personer. Andra gemensamma drag var förekomst av missbruk och psykiska problem i släkten. Samtliga kvinnor hade upplevt längre perioder av allvarliga depressioner, allvarlig ångest och spänningstillstånd. Fem av åtta kvinnor hade haft kontakt med psykiatrin. De uppgav sig även, om än i olika omfattning, ha varit utsatta för fysiska och psykiska övergrepp. Den genomgående psykiska ohälsan hade lett till svårigheter att fungera i skolsammanhang. Skolk och okoncentration var vanligt förekommande. Tre av åtta kvinnor uppgav erfarenhet och överkonsumtion av alkohol eller narkotika. De preparat som dominerat hade varit alkohol, dämpande mediciner, cannabis, amfetamin och kokain. Den aktuella försörjningskällan var i huvudsak socialbidrag. Utgångsläget för kvinnorna som aktualiserats för *Min Framtid* var således att de befann sig i en desperat livssituation och därför ansökte om hjälp hos socialtjänsten. För samtliga handlade det om ansträngda relationer som på olika sätt påverkat deras funktion i vardagen. Sammantaget kan man konstatera att *Min Framtid* nått den målgrupp som verksamheten var avsedd för.

Hur beskrivs insatsen av personalen?

Personalen på *Min Framtid* har funderat mycket kring metoder - vad är verksamt i det vi gör och varför? Vad är inte verksamt? Mer konkret, vad i det vi gör och som tar sig uttryck i konkreta handlingar har betydelse. Förhållningssätt, det vill säga hur vi som personal förhåller oss och bemöter kvinnorna, har mer betydelse än att benämna det som görs som ”behandling”. I arbetet med utvärderingen är det många begrepp som återkommit och som var och en på olika sätt ringats in som väsentligt i mötet med kvinnorna. I sammanhanget kan noteras att begreppen som sådana synes allmängiltiga för klientarbete över huvud taget. Det är inga nya ord som fabricerats. Några begrepp som återkommit har varit; *möta människan där hon befinner sig, bemöta, bekräfta, förtroendefulla relationer, ansvar, sammanhanget, individinriktat arbete, inget förutbestämt koncept, fokus på det friska, humor, empowerment, samverkan, tillgänglighet.*

I syfte att tydligare beskriva det metodologiska innehållet i boendekollektivet *Min Framtid* har de begrepp som återkommit vid intervjuerna sammanställts och tematiserats i

olika övergripande områden. Inom varje område har de olika begreppen sorterats in och givits en innebörd, det vill säga den innebörd personalen lägger i ordet. Tematiseringen och indelningen har varit nödvändig för att återge personalens beskrivning av vad som görs på *Min Framtid*. De områden som kommer att beskrivas och som sammantaget utgör det arbetssätt som utvecklats är:

- Kontakt/mottagande
- Förhållningssätt
- Eget ansvar
- Struktur och sammanhang

Kontakt / mottagande

Vid de inledande mötena med personalen, innan inflyttning, ges kvinnan utrymme att formulera och uttrycka tankar om sin situation. Det är via de första samtalen och de frågor som ställts som de får kunskap om hennes situation: hennes historia, hennes utsatthet, hennes tankar om nuet och framtiden, hennes svårigheter och hennes formulering kring vad hon vill ha hjälp med. Utifrån den inhämtade kunskapen tar man i ett senare skede ställning till om *Min Framtid* är en möjlig väg för henne. Informationsmötena innan inflyttning på *Min Framtid* syftar också till att göra klart att boendet inte är en behandling, det finns inget program att följa, ingen indelning i faser. Relationsbyggandet börjar redan innan inflyttning i boendekollektivet. Relationen är grunden och skapar förutsättningarna för att stödet skall fungera och upplevas som värdefullt. Vad hon säger vid informationsmötena med personalen beror mycket på hur hon blivit bemött, om hon blir lyssnad till, om ”mottagaren” förstått. Bemötandets yttersta uttryck i denna situation är bekräftelsen att budskapet har nått fram; Jag har lyssnat och jag har förstått. Ur detta kan det växa en känsla av tillit. Tilliten till andra leder till att en relation växer fram.

Ett konkret uttryck för att bekräfta och ge detta en praktisk innebörd är att den som flyttar in i boendekollektivet får en blomma. Avsikten med denna handling var att betona att du är viktig, du är unik. Det fanns även insikt hos personalen om att de kvinnor som flyttar in kommer från miljöer där de oftast fått känslan att de är i vägen, kanske i en del avseenden inte finns alls och om bekräftelsen finns så är den negativ. Ett annat uttryck för bekräftelsen är att de kvinnor som kvalificerat sig för exempelvis försökslägenhet och som tar ansvar för sin situation föräras med ett halssmycke med en nyckel som symboliserar att de har nyckeln till sin framtid.

Förhållningssätt

Hur vi bemöter människor kan tyckas allmängiltigt för allt mellanmänniskt samspel såväl inom en familj som i andra samhälleliga sammanhang men som är oerhört väsentligt inom socialt arbete. Personalen på *Min Framtid* anser att bemötandet har en avgörande betydelse för deras möjligheter att samarbeta med kvinnorna. Utgångspunkten var som tidigare nämnts att så långt som möjligt möta människan där hon/han befinner sig. Konkret innebär detta att tonvikten vid mötet med kvinnorna läggs vid att närma sig kvinnan där hon befinner sig, inte där man tror att hon befinner sig utifrån den förkunskap som finns om henne i akter och annan dokumentation. Utifrån samtalen skapas också metoden ”för just henne”.

Inget förutbestämt koncept

Som framgått sätts individen i centrum och situationen får avgöra hur man sedan arbetar. Personalen uttrycker att det inte finns något förutbestämt koncept som måste följas.

- ”Man rullar med klienten och anpassar metoden efter klienten och väljer förhållningssätt efter situationen och vad kvinnan vill samtala om” (Peter)

Detta får illustrera det ”fria” förhållningssättet eller den eklektiska metoden⁵. Personalen är förtrogna med psykodynamiskt förhållningssätt, kognitivt förhållningssätt, ”motivational interwieing” (MI), lösningsfokuserat arbete, livsfrågeformulär (KASAM-känsla av sammanhang), rollspel och olika värderingsövningar. Framför allt vill de inte vara ideologistyrda och därmed etiketteras, utan tar fasta på det som fungerar (what works) i det enskilda fallet. Det är således kvinnorna som utifrån situationen avgör vilken metod personalen använder. Den metod som haft störst betydelse och som sammanfattar deras arbete är MI.

Personalen vill inte kalla det de gör behandling utan snarare ett förhållningssätt. Skulle man i de inledande mötena med kvinnorna kalla *Min Framtid* och det som pågår där för behandling, skulle sannolikt responsen ha blivit annorlunda. En pågående diskussion handlar om vad är egentligen ett strukturerat samtal? Den innebörd *Min Framtid* lagt i detta är att de har en tanke, en strategi, med alla dagliga samtal de har med den boende. Viktiga saker tas upp direkt eller när situationen medger det.

- ”Behandling som begrepp har en laddning”. (Elisabeth)

Personalen vill inte ha ”behandlarens” roll utan de vill finnas till hands som rådgivare, ”bollplank” eller vägledare. I mötena med kvinnorna i lägenheten samtalar de om det som är viktigt för dem. De vardagliga mötena och samtalen rör sig kring allt från skötseln av lägenheten till relationerna med mamma och pappa eller till pojkvänner, kamrater, om tankar kring nuvarande livssituation, arbete och studier och om framtiden. Personalen använder sin egen historia och sina erfarenheter från yrkeslivet och den privata vardagen som ett ”redskap” i arbetet. Det är situationen som får avgöra vilket ”redskap” som används. En del kanske skulle uppfatta deras sätt att skapa relation till och möta kvinnorna som oprofessionellt men de anser själva att det är nödvändigt att vara innovativ för att kunna få till stånd ett möte. Ett begrepp som myntats av personalen och som sammanfattar vad det i mångt och mycket handlar om är ”konsten att vara människa”.

Fokus på det friska

Centralt i personalens beskrivningar av arbetssättet är att fokusera på det som fungerar. I stället för att arbeta med problemen arbetar man med lösningarna. I de vardagliga samtalen försöker man lyfta fram det som är positivt hos den enskilde och bekräfta detta. Att lyfta fram och förstärka det som är bra och problematisera och finna andra lösningar kring det som inte fungerar är centralt. I stället för ”pekpinnar” och sanktioner skall samtalen leda till att den boende själva skall ta tag i det som inte fungerar.

Tillgänglighet

Detta ord ges flera innebörder. Personalen är tillgänglig för de boende på deras villkor – inga schemalagda tider för samtal. Det är tillfället och situationen som får skapa innehållet i samtalet till exempel inför en helg, ett möte med anhöriga eller ett viktigt telefonsamtal. Det vardagliga umgänget skapar temat för samtalet. För att befästa ramarna för boendet är personalen i lägenheten morgon och sen eftermiddag. Det är också väsentligt att de boende meddelar var de är eller var de ska vara. De boende får själva definiera på vilket sätt de vill möta personalen. Som nämndes tidigare ”rullar” personalen med de boende och anpassar

⁵ ”Eklektisk” = multifaktoriell

samtalet efter situationen. Personalen arbetar inte vardag kvällar eller helger men är flexibla på denna punkt. Även här styr behovet. Tillgänglighet kan också betyda att man i varje enskilt fall använder de resurser som finns på hemmaplan.

Humor – Får man ha roligt på arbetet?

Humor har stor betydelse i verksamheten. Detta är underskattat i allt vårdarbete där allt skall vara ”tungt” och problematiserande. Varför skall det vara det? För *Min Framtids* personalgrupp är det väsentligt att ha en positiv livssyn och vara nära till skratt. Hur man är vid mötet med kvinnorna ”smittar” av sig. Denna hållning innebär dock inte ett negligierande av det som är svårt och problematiskt.

– ”Man måste ha roligt på arbetet. Ju tyngre klienter man har desto roligare måste man ha. Ett öppet klimat är en förutsättning. Ett skratt kan vara ingången till ett allvarligt samtal. Skratt är en hälsobringande faktor. Man måste även kunna skratta åt sig själv” (Peter)

Ansvar – delaktighet

De boende har det praktiska ansvaret i boendet. Regler för matinköp, matlagning, disk, städning och tvätt får de boende själva göra upp om. Det väsentliga är att det skall fungera. Husmötena, då personalen är med, fungerar som ett forum att diskutera igenom bland annat praktiska saker i boendet. Beträffande alkohol/drogkontroller finns det inte några generella regler utan det görs upp individuellt utifrån den boendes behov. Däremot råder det nolltolerans kring alkohol och narkotika på *Min Framtid*. Detta är ovillkorligt och om det framkommer brott mot detta leder det till omedelbar utskrivning. Vad de gör utanför *Min Framtid* är deras eget ansvar. I stället pekar man på risker och konsekvenser och applicerar det till kvinnans verklighet.

Empowerment

Den svenska översättningen på detta ord är egenmakt⁶. I samtalen med personalen på *Min Framtid* har detta begrepp, som idag ofta nämns i olika sammanhang, fått en djupare innebörd. Personalen menar att lägenheten – den trygga miljön – skapar de yttre förutsättningarna. Inom detta sammanhang betonas kvinnornas ansvar för sin egen framtid. De ges möjlighet att reflektera över sin situation och formulera sin vision och utefter detta arbetar man. Miljön och samspelet med personalen skapar betingelserna och jordmånen för kvinnorna att forma sina egna liv. Alla samtal går ut på – vad vill du? Den boende skall aktivt vara med och besluta kring de överenskommelser som görs. Kvinnorna har det yttersta ansvaret för att forma sin framtid. Ett hjälpmedel för att få kvinnorna att formulera vad de vill är att utgå kring deras vision om framtiden, hur ser den ut och vad vill de uppnå. Denna vision bryts ned till olika delmål och hinder identifieras. Syftet är att kvinnan skall ta ansvar för och bli bärare av sin egen vision. Sammantaget, det som betonas är kvinnornas eget ansvar – det är hon som bestämmer vad hon vill använda boendet till. Budskapet är: ”Det du gör av ditt liv, dina handlingar, kan leda till ett erbjudande om försökslägenhet. Det är du som bestämmer takten. Ansvaret för vad du gör med din framtid är ditt”.

Struktur – sammanhang

Lägenheten skall ses som en frizon och är till för kvinnorna. Miljön skall vara så hemliknande som möjligt och kvinnorna har möjlighet att sätta sin prägel på rummet. För att betona frizonstanken får kvinnorna inte ta emot kamrater eller sin familj. Boendet i ett tryggt

⁶ En direkt översättning skulle bli ”bemäktigande”, men egenmakt är det ord som vanligtvis används.

sammanhang innebär en möjlighet att på andra villkor träffa det sammanhang/nätverk som man kom ifrån.

”Det boendet erbjuder är en trygg och harmonisk miljö där individen kan få växa sig ut i vuxenlivet i sin egen takt.” (Elisabeth)

Ett väsentligt skäl till att kvinnorna placerats i ett kollektivboende alternativt någon annan form av eget boende på hemmaplan är att man kan dra fördel av deras nätverk och de olika sammanhang som de vistas i. Det kan vara skolan eller praktikplatsen eller viktiga personer i kvinnornas närhet som pojkvänner och kompisar. *Min Framtids* belägenhet i ett hyreshus gör att kvinnorna finns i ett sammanhang med grannar som man måste ta hänsyn till. Det blir en normal livsmiljö. Successivt lär också personalen känna de människor som finns i kvinnornas omgivning: föräldrar, syskon, pojkvänner och kamrater. I syfte att få struktur på vardagen måste kvinnorna ha något att göra på dagarna. Det är inte möjligt att bara bo. Det är väsentligt med rutiner och att ingå i ett sammanhang. Detta skapar meningsfullhet. Kvinnorna får utifrån förmåga och förutsättningar välja vad de vill göra. Det kan vara arbetsträning/praktik alternativt lönearbete eller studier. Det innebär också en planering för framtiden och bygger på insikten om att arbete eller studier är väsentligt för deras växande som människor.. Närheten till väsentliga nätverk, studie och praktik/yrkessammanhang skapar förutsättningar för kvinnorna att själva börja bearbeta sin sociala situation. Successivt möjliggör det för dem att förflytta sig från en beroendesituation till målet eget fast boende, oberoende och självständighet.

Sammanfattning

Sammantaget är det personalens förhållningssätt, vardagens struktur och betoningen av kvinnornas eget ansvar som utgör metoden/arbetsättet. Centralt är att klienten/den boende sätts i centrum och intentionen är att möta klienten där hon befinner sig. Således har bemötandet stor betydelse. Klienten skall känna sig bekräftad och lyssnad till. Mötet med klienten och relationen som utvecklas blir också den grund som på olika sätt påverkar det fortsatta arbetet. Betoningen läggs även vid att det är klienten som har ansvar för att förändra sin situation. Men, för att nå dit att klienten agerar behövs att ”det skapas en jordmån – ett samarbetsklimat”. ”Jordmånen” är att klienten känner sig bekräftad – att ha blivit sedd utifrån sina förutsättningar. Även sammanhanget har betydelse - att det är tryggt – och att man har inflytande över sin egen situation. Det är inte någon annan som bestämmer. Regelverket kring kollektivboendet är inte till för sin egen skull utan för att skapa trygghet.

Fig. 1

Sammanfattning av arbetsmetoden på *Min Framtid: Personalen*

Förhållningssätt	Eget ansvar	Struktur/sammanhang
Förtroendefull relation	Ansvar för boendet	Trygg miljö – frizon
Möta kvinnan där hon befinner sig	Individuell planering	Något att göra på dagarna
Fokus på det friska	Kvinnan styr själv	Kontakt med familj och vänner
Tillgänglighet	Delaktighet	Ett normalt liv
Flexibilitet		
Eklektiskt		
Rådgivare/vägledare		
Humor		

Ovan redovisas en schematisk beskrivning som syftar till att sammanfatta *Min Framtids* arbetsmetod. Idén med *Min Framtids* flexibla arbetsmetod är att skapa en modell för att stödja klienter individuellt och på hemmaplan. Vinsterna med en hemmaplanslösning är att kunna utnyttja ”de läkande krafterna” i omgivningen som reella studie och yrkessammanhang utifrån klientens intresse samt bibehållande av viktiga personer inom nätverket .

Hur beskrivs insatsen av kvinnorna?

Fem kvinnor har intervjuats. Tre av dem har bott i boendekollektivet och två har haft kontakt med *Min Framtids* personalgrupp i andra boendeformer (andrahandsboende och social bostad). Syftet med intervjuerna har varit att få kunskap om kvinnornas uppfattning om boendet. Det är viktigt för kunskapsutvecklingen att få kunskap om brukarnas uppfattning av de insatser som socialtjänsten erbjuder. Har kvinnorna uppfattat personalens avsikt med arbetsmetoden i boendet? I det följande görs ett försök att redogöra för svaren som kvinnorna givit och att ställa dem i relation till de begrepp som bedömts som viktiga av personalen. Delvis samma rubriker har använts, men också några nya teman växte fram i intervjuerna av kvinnorna.

Kontakt – mottagande

Samtliga kvinnor uppgav att de hade vänt sig till socialtjänsten för att få hjälp och att de i samband med besöket fick information om *Min Framtid* via socialsekreteraren. Skälet till att de tog kontakt var att de var *utslängda hemifrån* samt att *de inte hade någonstans att vara*. En kvinna uppgav att hon inte kom överens med mammas nya man. En annan uppgav att mamma missbrukar alkohol. Sammantaget var främsta skälet till att de vände sig till socialtjänsten att de hade ansträngda relationer till familjen som gjorde det omöjligt för dem att bo hemma och att de av denna anledning behövde någonstans att bo. Några kvinnor uttryckte det så här;

”....om inte Min Framtid hade funnits hade jag varit där det finns plats....och flyttat runt bland kompisar...”

”....Jag blev utkastad hemifrån...jag hade ingenstans att ta vägen...och då rekommenderade soc mig det här..”

I samband med mötet med socialsekreteraren som hade föreslagit kollektivboendet *Min Framtid* fick kvinnorna också tillfälle att träffa *Min Framtids* personal som informerade om boendet. Detta första samtal följdes av fler träffar med personalen. I första hand uppfattades *Min Framtid* som ett boende med tillgång till stöd. En kvinna formulerade det så här;

”Jag visste inte vad jag skulle komma till bara att det var ett boende och att det skulle vara tre tjejer och hjälp av två kontaktpersoner om man ska på läkarbesök och bankärenden och sånt där.”

Förhållningssätt

Förhållningssättet som personalen intog till boendet var att kvinnorna skulle forma boendet på sina egna villkor. Ett uttryck för detta förhållningssätt var att personalen inte hade sin huvudsakliga arbetsplats på boendet utan de hade kontorsrum i kommunhuset. Vidare hade personalen ingen fastställd schemalagd tid, då de skall vara i lägenheten. Ambitionen från personalens sida har varit att i stället för att vara i boendet på bestämda tider skulle kvinnorna

efterfråga deras närvaro. I stor utsträckning har förhållningssättet fungerat. Personalen har i samspelet med kvinnorna intagit olika roller utifrån vad situationen krävde och utifrån kvinnornas behov. De roller de haft har varit rådgivande, vägledande, samtalspartner och ställföreträdande förälder. Andra roller utifrån situationen var att vara behjälplig med praktiskt arbete.

Intervjuerna med kvinnorna har tydligt beskrivit dessa olika roller. De ansåg genomgående att det är skönt att de får klara sig själva och att de fick ta ansvar för boendet. Stödet som förmedlats var mångfacetterat och såg inte likadant ut för samtliga. Det kan vara både av praktisk och känslomässig art. Samtliga kvinnor var mycket positiva till stödet och upplevde att de hade en tillitsfull relation till personalen. De uttryckte att det gick att prata med personalen om allting, de trängde sig inte på utan kvinnorna fick välja vad de ville prata om och när. Ett citat får illustrera hur stödet/relationen uppfattas;

”Det positiva med Min Framtid är att man får hjälp. De lär mig hur jag skall göra exempelvis betala räkningar eller om jag skall göra något nytt. Då stödjer de mig eftersom jag blir nervös och orolig”.

I det här fallet fanns personalen med som vägledare. Det kunde vara allt från hur man gör när man betalade räkningar till hur man gör i kontakten med myndigheter. Kvinnorna hade någon att fråga, men det väsentliga var att de själva utförde det. Stödet kunde även vara handgripligt. De fick till exempel hjälp att installera en TV, sätta upp en bokhylla eller montera en säng. Samtidigt som detta pågick kanske man samtalade om väsentliga frågor i kvinnornas liv som tankar om livet, sysselsättning, relationerna till föräldrar och kompisar och så vidare. Personalens roll som vägledare eller vuxenstöd beskrevs på många olika sätt i intervjuerna. Genomgående var att kvinnorna ansåg att det var väsentligt att ha någon att vända sig till. För flertalet gällde att de inte hade så många vuxna att vända sig till. Några kvinnor beskrev det så här;

”De ger mig andra vinklar. Dom vrider och vänder på saker så att jag ser det på ett annat sätt.”

”De kommer med förslag och idéer, men jag får bestämma. Får det exemplifierat. Jag kan välja”.

”De ger ledtrådar eller hur man skall säga...”

Personalen intog olika roller och det var kvinnorna som fick formulera vilken hjälp och vilket stöd de ville ha. Nedanstående citat belyser de olika roller som personalen intog gentemot kvinnorna;

”Hela grejen med Min Framtid är bra. Skönt att Peter och Lisa finns där. Man saknar det, de är liksom mamma och pappa som de säger också. Det är det jag saknar hemifrån att man har någon att prata med när man kommer hem. Det är en trygghet att de finns där och det är något jag behöver.”

Även de som uttryckte självständighet tycker att det är skönt att ha någon att vända sig till;

” Jag behöver inte dem så mycket men vi pratar ibland och de ringer. Det är bra för mig. Det är bra att det är ansvarsfyllt. Jag klarar mig ganska bra. Det är jättebra att de finns i bakgrunden. Jag vet att de alltid finns där”.

” Jag tycker det är skönt att man har dom bakom sig så att säga att man kan ringa dem när något händer och få hjälp med det jag inte klarar av. Det är en trygghet”.

Andra i behov av mera återkommande stöd formulerade det på det här sättet;

”De är ett stort stöd för mig och pushar mig att göra olika saker. De hänger även med i svängarna. De har sett upp och nedgångarna. De kan läsa av mig och...jaha du har en dålig dag”.

Samtliga återkom till är att de hade behov av stöd och att stödet utformades på deras villkor utifrån deras behov. Personalens ”bakgrundsroll” var väsentlig. De fanns där men inte alltid fysiskt närvarande. En annan sida av denna roll var att personalen hade hög tillgänglighet. Kvinnorna visste att de kunde vända sig till dem även utanför kontorstid. Vetskapen om att det fanns någon att vända sig till var en stor trygghet för kvinnorna. Närheten till ”behandlarna” och att de så att säga ingick i deras vardag innebar att det inte behövdes någon särskilt avsatt tid för samtal. Samtal kring livsproblem av olika karaktär kunde uppstå i olika vardagliga situationer.

Ansvar – delaktighet

Samtliga kvinnor beskrev boendet som en plats där de kunde vara på sina egna villkor. Det var skönt att ha någonstans att bo och det var bra att bo ihop med andra. Grundläggande villkor för att få bo på *Min Framtid* var att man skulle vara sysselsatt med något dagtid, arbete eller studier. Det var inte ”tillåtet” att bara bo – det måste finnas en struktur i vardagen. I den meningen var aktiviteterna ett led i att utforma framtiden. Kvinnorna valde själva vad de skulle göra dagtid. Tre av dem befann sig redan i ett arbets- och studiesammanhang när de erbjöds boendet. Kvinnorna uttryckte tydligt att de var med och planerade. Personalen fungerade i det här sammanhanget som ”bollplank” och vuxenstöd. Så här uttrycker en kvinna detta;

”Jag får bestämma själv men dom hjälper mig på vägen mot att bestämma att jag går mot rätt håll.....de ger ledtrådar eller hur man skall säga.....hur jag kan göra och jag gör...exempelvis ”Om jag skall ringa då hjälper de mig att förklara, skriva upp hur jag skall göra, vad jag skall säga och så får jag prova att ringa .

Personalen hade här en rådgivande funktion och i dialog med kvinnan fick hon olika scenarier eller olika förslag att ta ställning till. En annan av kvinnorna uttryckte det så här:

”Jag är med och bestämmer när det gäller mig själv. Vi har inte planerat något som jag inte är med på. Det har inte hänt. Ingen annan bestämmer. Det känns bra. Personalen kommer med förslag och idéer men jag får bestämma. Jag får det exemplifierat. Jag får välja.

I den arbetsmodell som *Min Framtid* utvecklat är delaktigheten central. En av kvinnorna beskrev det så här:

-”Jag har en egen planering och personalen tycker den är bra och fortsätter jag att göra det är det lugnt. Om jag missköter mig måste vi ha ett möte. Personalen lyssnar på mig vad jag tycker och tänker och vad jag vill göra.”

Ansvar för vardagen handlar om ansvar för allt som rör boendet. Här är det ingen skillnad om man bor i boendekollektivet eller bor i lägenhet. Vardagen och planeringen skall fungera. Skillnaden mellan de som bodde i kollektivboendet eller de som bor i lägenheter har varit minimal. Kollektivboendet, förutom att man skulle ta ansvar för sig själv och sin planering innebar även att man också måste ta hänsyn till andra. Ansvar för det praktiska arbetet i boendet belyses av följande citat:

-”Här måste man ta hand om det som är mitt, disk och städning, det är inte någon annan som gör det. Det är sådant man måste göra själv när man har något eget”

En kvinna formulerar ansvaret och delaktigheten på följande sätt;

-”Ja det är upp till mig alltihop. Det är jag som får styra och ställa liksom. Skall vi göra det här och det här men jag vill göra det här. Det känns bra”.

”Det är bra att jag får vara med”.

Inflytandet och att man har stora möjligheter att påverka sin framtid kan belysas på följande sätt;

” Jag har inflytande över min framtid. Jag har vetat sedan jag var tio år vad jag skall bli”.

Under arbetet med utvärderingen har samtliga kvinnor på olika sätt uttryckt delaktighet kring planeringen och att de håller på att forma sin framtid. Vidare har personalens roller skiftat men i mångt och mycket har de varit rådgivare och vägledare.

Sammanhang – struktur

Idén med kollektivboendet var att det skulle betraktas som en fristad för kvinnorna. Det var därför de inte fick ta dit vänner. Denna regel hade samtliga kvinnor åsikter om. I övrigt ansåg de att det var bra med regler kring alkohol och droger. Husmötet varje vecka som personalen deltog i, hade funktionen att följa upp hur det fungerade i boendet, de inbördes relationerna mellan kvinnorna/umgänget samt följa upp hur städning, tvätt och diskning fungerat.

-”Man får gå ut och träffa andra och bo borta hur man vill bara man meddelar var man är. Man får gå ut och träffa vem man vill. Man bor där med varandra och kan ändå göra saker på sitt håll. Träffa släktingar och vänner. Det är bra att det är så.”

-”Om man druckit får man inte komma tillbaka till lägenheten förrän man är nykter utan man får sova borta och komma tillbaka när man är nykter. Ingen alkohol i lägenheten. Det är en bra regel”.

Till viss del omfattades de som bor i egen lägenhet av samma regelverk. För samtliga innebar boendet frihet under ansvar. Sammantaget ansåg samtliga kvinnor att de bodde på *Min Framtid* på sina egna villkor. Boendet, om än kollektivt, var en möjlighet att börja reflektera över sin situation och sin framtid.

Förändringar - framtiden

Ett annat centralt tema var möjligheten att komma vidare till annat boende. Kvinnorna hade på olika sätt och utifrån sina förutsättningar fått lära sig att ta ansvar för vardagen. Det de

gjorde på dagarna, studier/arbete, hjälpte också till att möjliggöra att de på sikt kunde bli självförsörjande.

- *"Boendet på Min Framtid skall leda till att man kommer på fötter, vara självförsörjande och bo någonstans. Det är det jag vill. Jag har planer för min framtid. Jag har hopp. Om fem år står jag på egna ben. Jag vet att jag når dit. Jag är på väg"*.

Genomgående i det som kvinnorna uttryckte att de ville uppnå på lång sikt var att de ville bli självständiga och självförsörjande. De ville stå på egna ben och egen bostad ingick i denna förändring.

- *"Vidare vill jag ha en bostad, gå klart skolan och få bra betyg. Om fem år driver jag något eget. Jag är en överlevare"*.

Ett drag var också en längtan till förbättrade relationer med anhöriga. I denna längtan ingick även att bli självständig gentemot de anhöriga. En kvinna uttryckte det så här.

- *"Jag vill bli självständig från mamma"*.

Samtliga kvinnor som intervjuats hyste gott hopp om sin framtid. De vände sig till socialtjänsten som ett rop på hjälp och de ville ha en förändring av sin situation.

"För ett år sedan hade jag inte räknat med någonting".

"Det är början på något, de hjälper en in i framtiden. Det finns hjälp om det skulle gå snett."

I sammanhanget kan nämnas att kvinnorna upplevde uppgivenhet inför sin livssituation i samband med att de vände sig till socialtjänsten. Den miljö de kom ifrån hade förlamat dem. Samtliga uttryckte att de mådde psykiskt dåligt. Boendet i kombination med stöd på deras egna villkor ledde till att de började reflektera över sin situation och om en möjlig framtid.

Kan du rekommendera Min Framtid till andra i din situation?

En av intervjufrågorna som ställdes var Kan du rekommendera boendet till andra kvinnor som befinner sig i liknande situation som du varit i? Följande citat får belysa vad kvinnorna ansett vara väsentligt med *Min Framtid* och varför de rekommenderat denna stödform;

- *"De ställer upp och är ett stöd liksom. Dom är alltid där"*.

- *"Om jag bara hade erbjudits en lägenhet hade jag känt mig mer ensam. Nu gör man inte det. Det har varit bra att ha någon att "bolla" med."*

Ovanstående citat beskriver stödet i termer av att man alltid har någon att vända sig till, tillgänglighet, och att livet skulle bli ensamt om man enbart hade erbjudits en bostad.

"De hjälper en att försöka tänka".

"Här är pang, pang, det här ska du göra, det här ska du uppnå. Inom psykiatrin är det på ett annat sätt. Det är som en bubbla. Det är skillnad på stödformer".

Sammanfattning

Kvinnorna har under intervjuerna på olika sätt understrukit att boendet är på deras villkor och att de är med och planerar för sin framtid. Även stödet är utformat utifrån kvinnornas behov. Personalen finns till hands och är tillgänglig vilket upplevs som en stor trygghet. Kvinnornas beskrivning av personalens roll skiftar mellan att vara samtalspartner, vägledare, ställföreträdande förälder, pådrivare och kompis. De angav alltid alternativ och olika synvinklar men kvinnorna fick själv fatta beslutet.

I nedanstående figur sammanfattas vad som framkom i intervjuerna angående *Min Framtids* arbetsmetod, utifrån kvinnornas perspektiv.

Fig. 2

Sammanfattning av arbetsmetoden: Kvinnorna/de boende

Förhållningssätt	Eget ansvar	Struktur/sammanhang
Man får hjälp	Jag får välja	Boendet en fristad
De ger mig andra vinklar	Jag får bestämma själv	Gå i skolan
De ger ledtrådar	Ja, det är upp till mig	Får träffa kompisar
Det är en trygghet	Jag har inflytande	Viktigt att meddela sig
Finns i bakgrunden	Skönt att klara sig själv	Ingen alkohol
De är liksom mamma och pappa		Husmöte

Vad är *Min Framtid* för något enligt de boende? Av svaren att döma är det ett boende där man kan få hjälp. Det är kvinnornas ansvar att besluta om och forma sin egen framtid. Personalens roll är att finnas i bakgrunden och att stödja och vägleda dem i deras val.

Blev det någon förbättring avseende etablering på bostadsmarknaden och är detta beroende av insatsen?

Under de två år som boendekollektivet *Min Framtid* funnits har tre av de 10 kvinnor som de haft kontakt med erbjudits försökslägenhet. En av dessa kvinnor avböjde erbjudandet om försökslägenhet då hon och pojkvännen erhöll lägenhet i annan kommun. Samtliga kvinnor har haft möjlighet att via kollektivboendet komma vidare till andra boenden som exempelvis försökslägenhet. Väsbyhem har ställt upp med försökslägenheter när så bedömts som lämpligt av personalen på *Min Framtid*. Det är kvinnornas val och övriga livsomständigheter som på olika sätt haft inflytande över hur de använt sig av stödet som *Min Framtid* erbjuder. De kvinnor som idag bor i försökslägenhet är på väg mot eget kontrakt och framtida egen försörjning. Två är klara med sina yrkesutbildningar och har fått arbete. När kvinnorna tog kontakt med socialtjänsten var det på grund av deras livsomständigheter aktuellt med extern placering. Ingen av kvinnorna har under eller efter boendet på *Min Framtid* blivit aktuella för externa placeringar. I syfte att belysa utfallet av insatsen redovisas den aktuella situationen för de kvinnor som deltagit i verksamheten under perioden mars 2006 – oktober 2007.

Fig. 3

Aktuell situation oktober 2007

Delt. nr.	Koll.	Tid i koll.	Försökslgh/ egen lgh	Sysselsättning	Ink.	Vidare externt	Avbr. gått vidare	Avbr Ej vidare	Intervj.
1	X	8 mån				Socialpsyk			X
2	X	7 mån	X	X	X				X
3	X	4 mån					X		
4	X	7 mån	(x)*	X	X				X
5	X	2 mån					X		
6	X	5 mån						X	
7	X	2 mån					X		
8	X	6 mån					X		
9	X	3 mån	X	X					
10	X	2 mån						X	

Som framgår av figuren har tre kvinnor kommit vidare i bostadskarriären. Två av dessa har egen inkomst. En bor i gruppboende inom socialpsykiatri. Förklaringen till parantesen ovan är att denna kvinna erbjöds försökslägenhet men valde att flytta ihop med pojkvännen i stället. De fick lägenhet i annan kommun. Detta beskriver att det ytterst är kvinnan som beslutar utifrån vad hon bedömer som viktigt i sin livssituation.

Varför har boendet avbrutits?

I en utvärdering ingår det att problematisera kring varför insatsen avbrutits och utifrån det värdera om det varit en bra eller dålig insats. I sammanhanget är det väsentligt att lyfta fram en dimension som alltid är svårfångad, och det är livet självt det vill säga alla de faktorer utanför insatsen som är svårpåverkbara som till exempel inflytanden av anhöriga och kamrater. I det följande kommer som exempel att beskrivas tre kvinnor som har avbrutit boendet. Eftersom det inte finns något regelverk finns det inte några regler eller gränser att testa eller bryta mot. Nedan beskrivs vad som avgjorde att det inte blev aktuellt med fortsatt boende på *Min Framtid*;

Kvinna 1 (se tabell), hade under en längre tid haft kontakt med socialtjänsten och psykiatri. Båda parter var fundersamma kring hennes problem och visste inte vad man skulle erbjuda henne. Det fanns en gemensam upplevelse av att hon var i behov av mycket stöd. Då hennes hemsituation bedömdes bli alltmer instabil fanns en planering att erbjuda henne familjehem. Hon bodde hos sin mamma som hade grava alkoholproblem. I stället för familjehem erbjöds hon i stället en plats på *Min Framtid* och i mars 2006 flyttade hon in. Hon var i behov av mycket stöd i vardagen. Ett exempel på vardagligt stöd var träning i att åka med allmänna kommunikationsmedel, stöd i att betala räkningar och stöd i att förbereda samtal med myndigheter och anhöriga. Hon hade också ett stort behov av att prata om sin situation och sina problem. Utifrån hennes förutsättningar fungerade och utvecklades hon väl under tiden i kollektivboendet och blev alltmer självständig. Hon tog ansvar för boendet och lyckades periodvis distansera sig från sin mor, hon skötte arbetet och blev öppnare som person. Hon förändrades i sådan utsträckning att det noterades av psykiatri och socialtjänsten. I juli 2006, i samband med hennes semester, försämrades emellertid hennes psykiska tillstånd och hon blev inlagd på psykiatrisk vårdavdelning. Under tiden hon var inlagd utreddes hennes vårdbehov och det framkom efter utredning att hon var i behov av andra insatser. Den diagnos hon erhöll var FAS (Fetalt Alkohol Syndrom) vilket också ledde till att hon kunde aktualiseras för insatser enligt LSS (Lag om Stöd och Service för vissa funktionshindrade). Kvinnan bor numera i gruppboende inom socialpsykiatri. I samband med inflyttning till

gruppboende handleddes personalen av *Min Framtids* personalgrupp. En avbruten insats (vidare till eget boende) betydde alltså ett positivt utfall för denna kvinna.

Kvinna 3 (se tabell) bodde i jourhem på grund av konfliktyllda hemförhållanden när hon aktualiserades för *Min Framtid*. Hon hade hög frånvaro i skolan. Mycket tid lades ned på att få henne att fungera i skolan. Olika planer gjordes upp men det fungerade enbart under kortare tider. Det fanns även misstankar om att hon inte var helt sanningsenlig. Framför allt fanns misstankar om att hon inte följde regelverket kring boendet, det vill säga ingen alkohol i lägenheten samt att inte släppa in kamrater i lägenheten. Vid ett spontanbesök i lägenheten en lördag framkom att hon brutit mot dessa regler, vilket ledde till utskrivning. Den aktuella situationen för henne i oktober 2007, var att hon hade bostad i annan kommun, arbete och därmed egen försörjning samt avslutats inom socialtjänsten. Även beträffande denna kvinna är utfallet positivt, även om inte planerna för *Min Framtids* verksamhet följdes.

Kvinna 5 (se tabell) avslutade boendet efter en månad på grund av att hon inte klarade av friheten i boendet. Hon sökte hela tiden efter regler att bryta mot. En tänkbar aspekt som kan ha påverkat detta var att hon sedan tidiga år var ”institutionsvan” och van att följa alternativt bryta de regler som omgärdar institutioner. Friheten i boendet ledde till att hon själv skrev ut sig. Friheten att själv ta ansvar och utforma sin framtid blev henne övermäktig. I det här fallet var det inte *Min Framtid* som beslutade om utskrivningen från boendet. Kvinnan flyttade hem till sin mor och går i skolan idag.

Utmärkande för två kvinnor som bott i boendekollektivet men avbrutit, är att deras missbruk av alkohol och droger var alltför omfattande. Dessa två skrevs ut av personalen då det blev ohållbart att ha kvar dem i boendet när de inte följde uppgjorda planeringar. De uttryckte inte heller någon vilja att förändra sin situation trots ett intensivt motivationsarbete under tiden de bodde i kollektivet. Den tredje kvinnan som avbröt boendet gjorde det på eget initiativ då hon planerade att flytta till annan kommun.

12. Sammanfattning av resultat

I följande kapitel görs en summering av resultaten med utgångspunkt från utvärderingens fyra frågeställningar

- ❖ *Hur rekryterades kvinnorna som haft kontakt med Min Framtid ?*
- ❖ *Vilken omfattning av sociala problem och hälsoproblem hade kvinnorna?*
- ❖ *Hur beskrivs insatsen av personal och boende?*
- ❖ *Ledde insatsen till egen bostad?*

Hur rekryterades kvinnorna som haft kontakt med Min Framtid ?

Individ och familjeomsorgen hade uppmärksammat att unga kvinnor, 18 – 25 år, är en riskgrupp för framtida hemlöshet. Deras ”tillfälliga” boende hos kamrater eller pojkvänner riskerar att leda till en ’permanent tillfällighet’. Den interna analysen utgjorde bakgrund till skapandet av boendekollektivet *Min Framtid*. I stället för att erbjuda dessa kvinnor, vilket man vanligtvis gjorde, plats på ett jourhem, familjehem, stödboende i privat regi eller akutboende på kvinnojour erbjöds de boende på hemmaplan kombinerat med stöd.

Under urvalsprocessen var *Min Framtids* personalgrupp delaktig och träffade kvinnorna dels för att påbörja grundläggandet av en relation och dels för att få en bild av deras situation. Det slutliga beslutet om boendet togs av urvalsgruppen i vilken *Min Framtids* personalgrupp inte ingick. I sammanhanget kan nämnas att *Min Framtid* är väl förankrad inom IFO-organisationen vilket varit betydelsefullt vid formandet av arbetssättet.

Vilken omfattning av sociala problem och hälsoproblem har kvinnorna?

Av ASI - sammanställningen har framgått att gemensamt för den grupp kvinnor som *Min Framtid* haft kontakt med är relationsproblem gentemot familj, anhöriga eller andra personer. Andra gemensamma drag är förekomst av missbruk och psykiska problem i släkten. Samtliga kvinnor hade upplevt längre eller kortare perioder av allvarliga depressioner, allvarlig ångest och spänningstillstånd. Fem av tio kvinnor hade haft kontakt med psykiatrin. De uppgav sig även, om än i olika omfattning, ha varit utsatta för fysiska och psykiska övergrepp. Den genomgående psykiska ohälsan hade lett till svårigheter att fungera i skolsammanhang. Skolk var vanligt förekommande. Fem av tio kvinnor uppgav erfarenhet och överkonsumtion av alkohol eller narkotika. De preparat som dominerat har varit alkohol, dämpande mediciner, cannabis och amfetamin. Aktuell försörjningskälla har varit i huvudsak socialbidrag. Sammantaget, utifrån resultaten av ASI-intervjun, kan konstateras att *Min Framtid* har nått den målgrupp som verksamheten varit avsedd för.

Hur beskrivs insatsen av personal och boende?

På ett tidigt stadium valde personalen att kalla boendet för *Min Framtid*. Avsikten med denna benämning var att göra det tydligt för kvinnorna att det är deras framtid det handlade om. Boendet skulle utgöra plattformen för dem att planera för sin framtid och en möjlighet att kunna kvalificeras till boende i försökslägenhet. Tanken var också att boendet skulle vara en fredad zon, där de skulle få utrymme att fundera över sin situation.

Syftet med boendet var också att kvinnorna själva skulle lära sig att ta ansvar. Kvinnorna skulle med boendet som bas börja forma sin framtid. En faktor som haft betydelse för att det etablerats relationer mellan personalen och kvinnorna har varit småskaligheten det vill säga att personalen haft kontakt med ett begränsat antal kvinnor.

Viktigt, vilket också gjordes tydligt i samband med att kvinnorna informerades om boendet, var att de hade något att göra på dagarna. Den huvudsakliga sysselsättningen har varit studier. Eftersom flertalet ingått i studiesammanhang skapade därmed förutsättningar till framtida försörjning. Avsikten med detta var att ge rutin och innehåll åt vardagen. Sammantaget utgjordes grunden i insatsen av ett boende i en trygg och hemlik miljö på kvinnornas egna villkor i kombination med att ha något meningsskapande att göra på dagarna. Detta kompletterades med personligt stöd. Nedan beskrivs arbetsmetoden i en jämförelse mellan hur personalen och kvinnorna uppfattat den.

Fig. 4

Personalens och kvinnornas uppfattning om innehållet i Min Framtids arbetsmetod

NYCKELBEGREPP	PERSONAL	KVINNOR
Förhållningssätt	Förtroendefull relation Möta kvinnan där hon befinner sig Fokus på det friska Tillgänglighet Flexibilitet Eklektiskt Rådgivare/vägledare Humor	Man får hjälp De ger mig andra vinklar De ger ledtrådar Det är en trygghet Finns i bakgrunden De är liksom mamma och pappa
Eget ansvar	Ansvar för boendet Individuell planering Kvinnan styr Delaktighet	Jag får välja Jag får bestämma själv Ja, det är upp till mig Jag har inflytande Skönt att klara sig själv
Struktur/sammanhang	Trygg miljö – fri-zon Något att göra på dagarna Kontakt med familj och vänner ”normalt” liv	Boendet är en fristad Gå i skolan Får träffa kompisar Viktigt att meddela sig Ingen alkohol husmöte

Det fanns inte ett färdigt ”behandlingskoncept” utan kvinnorna skulle själva utforma sin behandling. Grunden för att göra detta möjligt var att personalen på olika sätt arbetade mot att etablera förtroendefulla relationer till kvinnorna. Personalen intog i mötet olika roller som exempelvis att vara vägledare/rådgivare. Fokus riktades mot det som fungerade i stället för att problematisera. Centralt var också att kvinnorna skulle motiveras till att bli delaktiga. Den samlade bilden som kvinnorna förmedlade var att de fått stöd i att planera för sin framtid. Personalen gav dem ledtrådar och olika lösningsförslag, men de fick själva göra jobbet. Samtliga uppgav även att de hade inflytande över sin framtid och att de bestämde själva. Betydelsefullt i sammanhanget har varit personalens flexibilitet och lättillgänglighet. Värdefullt har också varit att kvinnorna utifrån situationen har fått välja vad som är väsentligt att samtala om. Småskaligheten det vill säga att kollektivet är en liten enhet med tre platser, har skapat ”en bra jordmån” som har bidragit till att det utvecklats relationer mellan personalen och de boende. Boendet har också upplevts som tryggt av dem som intervjuats.

Gemensamt för de som avbrutit och ej gått vidare i bostadskarriären är att personalen ej lyckats motivera dem till att avbryta missbruk av alkohol och droger.

Ledde insatsen till egen bostad?

Tre kvinnor har kommit vidare till försökslägenhet. Dessa tre kvinnor är, oktober 2007, förankrade i arbete alternativt studier. Efter utflyttning har personalen fortsatt kontakt med kvinnorna.

En kvinna skrevs ut planerat och har överförs till psykiatrin. Tiden i boendet och den kunskap personalen fick om henne ledde till att hon till slut ”hamnade rätt i vårdsystemet”. Idag är hon aktuell inom socialpsykiatrin samt bor i gruppboende och fungerar utmärkt.

En kvinna skrevs ut då hon inte följt regelverket kring boendet. Hon löste sedermera sin situation själv och har idag, bostad i annan kommun och arbete. Det kan inte uteslutas att boendet på *Min Framtid* kan ha haft betydelse för de initiativ hon senare tog. Hon hade trots allt mycket kontakt med personalen under tiden hon bodde på *Min Framtid*.

En kvinna avbröt boendet på eget initiativ. Enligt uppgift bor hon hos sin mamma och sköter sin skolgång.

En kvinna avbröt boendet på eget initiativ då hon valde att flytta från Upplands Väsby.

Tre kvinnor har inte kommit vidare i ”boendekarriären” på grund av missbruksproblem. Skälet till att de utskrevs från boendet var aktivt missbruk.

Väsbyhem har förmedlat försökslägenheterna när så bedömts som lämpligt av personalen på *Min Framtid*.

13. Diskussion

Inledning

Verksamheten *Min Framtid* syftade till att stödja unga kvinnor, som riskerade bostadslöshet, med målet att kvalificera dem för boende i försökslägenhet och senare till egen bostad (eget kontrakt). Resultatet av utvärderingen visade att tre av tio kvinnor idag har försökslägenhet alternativt eget kontrakt och att de är väl förankrade i arbete eller studier. För de återstående sju kvinnorna som avbrutit boendet ser situationen tämligen olika ut. Att de inte följt sina planeringar har berott på faktorer i deras livssituation som är omöjliga att kontrollera inom ramen för en insats. I grunden måste också finnas en uttalad vilja att göra något åt sin situation. Ett konstaterande är att aktivt missbruk och umgänge med andra missbrukare kräver en mer personaltät insats än vad som varit möjligt inom ramen för *Min Framtid*. Sammantaget visade *Min Framtid* att det är möjligt att arbeta med ”komplexa vårdbehov” på hemmaplan. I den avslutande diskussionen kommer jag också att diskutera vad i *Min Framtids* verksamhet som kan ha haft betydelse samt relatera resultaten till aktuell forskning.

Relation, delaktighet och sammanhang

Frank (1991) har i sin forskning lyft fram att ett väsentligt drag i de behandlingserfarenheter som spelat en positiv roll i det långsiktiga förändringsförloppet är att det innefattat en nära och förtroendefull relation med någon/några enskilda behandlare. *Min Framtids* personalgrupp var tidigt under utvärderingen tydlig med att *Min Framtid* inte bedriver behandling. Detta begrepp har en laddning och skulle sannolikt ha inneburit att en del kvinnor avböjt. I stället har man betonat betydelsen av förtroendefulla relationer. Relationen skapar förutsättningarna för att stödet förhoppningsvis skall fungera och upplevas som värdefullt. Relationen som sådan har inget egenvärde om den inte syftar mot något. I verksamheten *Min Framtid* syftade relationen till att kvinnorna på olika sätt skulle motiveras till att planera för sin framtid. Här använde sig personalen av både sina privata och professionella erfarenheter. Rapporteringar från psykiatrin och socialtjänsten understryker betydelsen av förtroendefulla relationer som den mest avgörande komponenten för om klienten känt sig sedd och har blivit hjälpt oavsett metod (Denhov 2006, Blom & Morén 2006, Armelius 2002, Socialstyrelsen 2003).

Delaktighet är ett annat begrepp som har en central roll i *Min Framtids* arbetssätt. Kvinnorna skall motiveras till att själva forma sin framtid. Personalens roll är att vara rådgivare och vägledare. Delaktigheten i utformningen av insatserna har en central roll i socialtjänstlagens portalparagraf. (SoL § 1). Skälet till att detta betonades särskilt i utformningen av Socialtjänstlagen var att delaktigheten från klientens sida var underordnad i tidigare lagstiftningar. Trots detta har det fått högst varierande genomslag i praktiken. Missbrukarvården har ofta beskyllts för att man intagit en expertroll gentemot klienten.

Inom frivilligorganisationerna som vänder sig till samhällets utsatta är delaktigheten i mötesverksamheterna central (Socialstyrelsen, 2002). Under de senaste tio åren har begrepp som brukarinflytande och empowerment alltmer diskuterats och fått utrymme i debatten även inom socialtjänsten (Socialstyrelsen 2003). I synnerhet ställs frågor som - är det möjligt att skapa sammanhang för utveckling och förändring för utsatta människor inom de ramar som offentliga sektorn verkar inom. *Min Framtid* tycks framstå som ett exempel på att det kan vara möjligt.

Om förändring skall bli möjligt är det viktigt med ett sammanhang som skapar dessa förutsättningar. Boendekollektivet syftade till att vara en frizon för kvinnorna det vill säga ett sammanhang där de kunde vara på sina egna villkor. Väsentligt var också att det skulle vara så tryggt och hemligt som möjligt. Kvinnorna hade möjlighet att sätta sin prägel på boendet.

Dessa villkor tycks vara allmängiltiga. men utöver detta måste det – och hur sätter man ord på detta – finnas en atmosfär som skapar en förväntan och som upplevs som hoppfull. En atmosfär som förmedlar empati, respekt och bekräftelse. Sammanhangets betydelse har omnämnts av Hubble med flera (1999). Där sammanfattas det som den atmosfär som uppstår i samspelet mellan ”behandlare och klient”. Frank (1973) formulerar det på följande sätt:

....”Det sammanhang som man placerats i måste med nödvändighet ge utrymme för självreflektion och att det är möjligt att i praktisk handling se de gjorda framstegen vilket leder till ökad känsla av tillfredsställelse att man själv styr över sin situation”.

Boendet på *Min Framtid* gjorde det möjligt för kvinnorna att bibehålla kontakten med familj, släkt och vänner. Vidare innebar boendet på hemmaplan också möjligheter att finnas kvar i studiesammanhangen. Hemmaplanslösningen innehåller en viktig aspekt av normalisering – att finnas kvar i normala sammanhang – utan det uppbrott som en placering innebär. Att bo någon annanstans, till exempel i ett familjehem innebär andra förutsättningar i kontakten med anhöriga, kamrater, skola eller arbete. I förarbetena till Socialtjänstlagen som genomfördes 1982 betonades särskilt att kommunerna i så stor utsträckning som möjligt skulle utveckla hemmaplanslösningar som alternativ till institutionsplaceringar (Forkby, 2006). Inom forskningen har ”utomterapeutiska faktorer”, som kontakt med familj och kamrater, ingående i studie och yrkessammanhang och andra okontrollerbara faktorer i klientens omgivning, lyfts fram som det absolut väsentligaste inslaget i verksam behandling. Detta formulerades första gången av Frank & Frank (1973) men även andra forskare (Hubble 1999, Blomqvist 1999) har givit stöd åt detta i senare forskning. Det som betonats som väsentligt är att samverka med ”andra läkande krafter” som finns utanför behandlingen och bistå med att skapa ett tryggt sammanhang. Detta möjliggör byggandet av en ny social plattform för dem som i olika grad förlorat fotfästet i sin sociala tillvaro. *Min Framtids* ambition var att skapa ett tryggt sammanhang och att samverka med kvinnornas egna sociala nätverk.

Avslutande reflektioner

Min Framtid bygger i huvudsak på erfarenhetsbaserad kunskap. Den kunskapen har personalgruppen inhämtat genom utbildningar, tidigare yrkeserfarenheter, kurser och inte minst erfarenheter från det personliga planet. Det är inte möjligt att etikettera det arbete som bedrivits som en viss metod. I stället för *en* metod är det en mångfald av metoder som skapat en helhet. Det finns inslag i arbets-/förhållningssättet som har sitt ursprung inom den kognitiva beteendeterapin, en metod som har bred evidens i forskningsöversikter (Socialstyrelsen 2007), men det innebär inte att *Min Framtid* är en verksamhet med kognitiv inriktning.

I utvärderingen av *Min Framtid* har arbetssättets olika delar beskrivits och försök har gjorts att beskriva betydelsen av ett gott bemötande och dess innebörd samt på vilket sätt som det har skapats förtroendefulla relationer. Andra mer övergripande inslag som är väsentliga att lyfta fram är vikten av god samverkan internt inom IFO-organisationen och i synnerhet mandatet/stödet från ledningen. Dessa organisatoriska förutsättningar skapade sannolikt ”jordmånen” för att det praktiska arbetet med klienterna skulle fungera.

Landets FoU-miljöer verkar nära vardagspraktiken och ett av dess uppdrag är att beskriva kommunernas insatser med fokus på hur insatserna uppfattas av klienten och inte minst utfallet för klienten. Blir det en förbättring och är det i så fall beroende av insatsen. Metoderna inom kommunerna kan skifta och har sannolikt inte evidens i gängse mening. Utifrån erfarenhet vet man ofta inom kommunerna vad som fungerat och vad som inte fungerat. Svårigheterna med väl beprövad lokal erfarenhet är att den just är lokal, att den sällan dokumenteras och utvärderas (Blomqvist 2004).

14. REFERENSER

- Armeliuss, B-Å, (2002) *Effekten av vård på psykiatriska behandlingshem*. Slutrapport nr 25 från Behandlingsprojektet: Institutionen för psykologi. Umeå universitet
- Andreassen T , (2003)– *Institutionsbehandling av ungdomar – Vad säger forskningen?* Gothia
- Berglund S-A , (1998) *Val av livsstil: problemungdomars sätt att hantera verklighet och konstruera identitet*, Umeå: institutionen för socialt arbete, Umeå universitet
- Berglund, S-A, (2007) *Vändpunktsprocesser och förändringsprocesser – en treårig uppföljning av ungdomar från YAR – projektet i Borlänge*. BRÅ – Brottsförebyggande rådet
- Bergmark Å/Lundström T, (2006) *Utvärderingar inom socialtjänsten – FoU-enheternas bidrag*. Tidskriften Socionomen 2006:4
- Blom B/ Moren S, (2006) *Kunskapens kraft*. Umeå universitet,
- Blomqvist J, (1999), *Inte bara behandling*, FoU-rapport 1999:16, Stockholm
- Blomqvist J/Wallander L, (2004), *Åt var och en vad hon behöver?* FoU-rapport 2004:8, Stockholm
- Denhov A, (2006) *Hjälpande relationer i psykiatrisk vård*. En litteraturöversikt. Stockholms södra sjukvårdsområde
- Englund G, (1984), Hassela – *Fostran för framtiden*. Raben & Sjögren
- Forkby T , (2006) *Öppenvårdens former en nationell kartläggning av öppna insatser i socialtjänstens barn- och ungdomsvård*, Socialstyrelsen
- Frank J D, (1973), *Persuasion and Healing: A Comparative Study of Psychotherapy*. Baltimore: John Hopkins University Press
- Hubble M A et al (1999), *The heart and soul of change. What works in therapy*. APA Books
- Lewin C, (2003), FAS-rapport: *Blir det bättre med behandling*
- Littell J et al (2005). *Multisystemic Therapy for Social Emotional and Behavioral Problems in Youth Aged 10-17*. The Nordic Campbell Centre
- Länsstyrelsen (2000). *17 goda exempel på Öppenvård i utveckling*
- Löfqvist A, (2004) *... förut visste jag inte riktigt vem jag var....”* – Om projekt Ungbos betydelse för ungdomar och socialsekreterare i Kalmar kommun. Lunds universitet/inst för socialt arbete, 2004
- Oscarsson L (2006), *Evidenskravet och socialt arbete*. Tidskriften Socionomen 2006:4

- Pettersson L & Wigzell K (1999). *Hjälp till svaga bara chansning*. DN-debatt
- Pettersson T, (2006), *Empowerment – Vetenskapligt paradigm eller politisk kamelont*, Lunds universitet
- Riksrevisionens årliga rapporteringar. Se web-sidan.
- Social rapport 2006, Socialstyrelsen
- Sveriges allmännyttiga bostadsföretag SABO (2006). *Kan man motverka hemlöshet*
- Socialstyrelsen, (2002), *Möten i den sociala frivilligsektorn*, Socialstyrelsen
- Socialstyrelsen, (2003). *Brukarmedverkan i socialtjänstens kunskapsutveckling*
- Socialstyrelsen, (2003) *Perspektiv på kunskapsutveckling inom socialtjänsten. En antologi*
- Socialstyrelsen, (2004) *För en kunskapsbaserad socialtjänst. Redovisning av ett regeringsuppdrag åren 2001-2003*
- Socialstyrelsen, (2007) *Nationella riktlinjer för missbruks och beroendevården*
- Sundell K (2006), *Multisystemisk terapi (MST) för ungdomar med allvarliga beteendeproblem*. Institutet för utveckling av metoder i socialt arbete.
- Söderholm-Carpelan K (2006), *Behandlingsintegritet – ett krav vid implementering av nya behandlingsmetoder*. Tidskriften Socionomen 2006:4
- Vinnerljung B/Sallnäs M m fl (2001), *Sammanbrott vid tonårsplaceringar – om ungdomar i fosterhem och på institution*, Socialstyrelsen

Bilaga 1

Löpnr ____

DATAINSAMLING - BOENDERÅDGININGEN

1. Skäl till avisering

- Sena hyresinbetalningar
- Hyresskuld
- Störningar i boendet
- Sanitär olägenhet
- Andrahandsuthyrning
- Övriga ärenden

2. Familjesituation

1. Kön

- Kvinna Födelseår.....
- Man Födelseår.....

2. Civilstånd

- Gift
- Sammanboende
- Ensamstående

3. Barn i hushållet

- Nej
- Ja
- Om "ja" Hur många?..... Hur många av dem är under 18 år?

3. Aktualitet inom IFO

- Ja Vilken sektion.....
- Nej

4. Kallelse (skickas till alla)

- Ingen åtgärd/avböjer kontakt
(Klienten har själv löst den uppkomna situationen)

Datum.....

- Aktualiseras hos Bostadsrådgivaren

Datum.....

5. Sysselsättning

- Studerar
- Fast arbete
- Tillfälligt arbete/vikariat
- Arbetsmarknadsåtgärd/arbetsträning
- Sjukskriven/pension
- Arbetslös

6. Ekonomi

- Förvärvsarbete
- Studiemedel
- A-kassa
- Sjukpenning/sjukbidrag eller pension
- Försörjningsstöd
- Andra källor

7. Problembild

- Enbart ekonomiska svårigheter

- Alkoholmissbruk
- Narkotikamissbruk
- Spelmissbruk
- Psykisk ohälsa
- Annat.

**8. Vad gjordes
(Flera alternativ kan fyllas i)**

- Enbart rådgivande samtal
- Avbetalningsplan (Väsbyhem – hyresgästen, IFO kopplas inte in)
- Sanering av lägenhet
- Samverkan med kvartersvärd.
- Remittering till annan sektion inom IFO. Vilken.....
- Annat

9. Förebyggdes avhysningen?

- Ja Datum.....
- Nej

Bilaga 2

Historik - sammanställd intervju med Boendekonsulenten

Sedan första halvåret 2005 har Individ och Familjeomsorgsverksamheten (IFO) i Upplands Väsby inrättat en särskild tjänst som arbetar med Bo-frågor. Skälet härför är att IFO ansvarar för drygt 80 kontrakt så kallat social bostad inom Väsbyhems bostadsbestånd. Denna verksamhet kräver aktiv tillsyn och uppföljning i samarbete med de olika sektionerna inom IFO. Utöver denna huvudsakliga arbetsuppgift handläggs avhysningsärenden. Dessa ärenden vilka ytterst kan resultera i avhysning är hyresskulder, störningar i boendet samt sanitär olägenhet.

1. Hyresskulder

Vid hyresskuld skickar Väsbyhem kopia av betalningsföreläggandet, som också skickats till kronofogdemyndigheten (KFM), till den person inom Individ och familjeomsorgsverksamheten (IFO) som ansvarar för Bofrågor. Betalningsföreläggandet innehåller information om vilken hyresgäst det gäller samt storleken på hyresskulden. Skulden kan vara högre, kan finnas både avflyttningskostnader från tidigare lägenhet eller andra hyresskulder men Väsbyhem söker inte hos KFM för mer än just den aktuella i betalningsföreläggandet. Bör i sammanhanget nämnas att det är helt upp till värden att bedöma när man skall gå in med föreläggande. När föreläggandet mottagits kontrolleras om ärendet i fråga är eller tidigare varit aktuellt för IFO. Om ärendet är aktuellt överförs det till den socialsekreterare som känner till ärendet. Där ärendet är aktuellt/öppet. Denne i sin tur kontakter klienten i syfte att finna en lösning på den uppkomna situationen. IFO för då klientens talan inför Väsbyhem och inriktningen är att hyresgästen inte skall bli aktuell för hyresskuld igen. Antingen regleras hyresskulden via socialbidrag alternativt upprättas en avbetalningsplan. Vad som avgör valet är klientens betalningsförmåga. Men självklart även hur situationen har uppkommit, vilka omständigheter det finns att ta hänsyn till och hyresgästens eget ansvar.

Om betalningsföreläggandet rör person som inte är aktuell för IFO kontrolleras hushållstyp. Finns det barn skickas kallelse med erbjudande om tid för att diskutera igenom den uppkomna situationen. I regel kommer dessa inte på besök. Till ensamstående personer skickas ett informationsbrev där IFO:s arbete med hyresskulsfrågor beskrivs samt vem de kan kontakta inom IFO. Dessa hör sällan av sig. Gemensamt för båda dessa grupper, barnfamiljer och ensamstående, är att det vid uppföljning två veckor senare framkommer att flertalet har reglerat den uppkomna skulden.

Väsbyhem kontakter ånyo IFO:s handläggare då det blir aktuellt att avhysa/vräka en hyresgäst. En intern bedömning inom IFO är att man behöver utveckla detta arbete – helt enkelt förbättra uppföljningen för att förhoppningsvis förhindra att ingen vräks.

2. Störningsärenden

Vid dylika ärenden får IFO kopior på de brev som Väsbyhem skickar till hyresgästen – så kallat varningsbrev. IFO kontrollerar även i dessa ärenden aktualitet. Väsbyhem skickar tre varningsbrev till hyresgästen där denne informeras om risken för avhysning om ingen ändring sker. Det tredje brevet till hyresgästen kallas störningsbrev där hyresgästen informeras om avhysning. Även detta brev skickas till IFO. Inom IFO görs en intern kontroll om de finns aktuella. En intern bedömning inom IFO är att arbetet med så kallade störningsärenden kan utvecklas då man idag inte gör tillräckligt mycket i dessa ärenden.

3. Sanitär olägenhet

I ärenden rörande sanitär olägenhet kontaktar Väsbyhem hyresgästen direkt via hembesök (kvartersvärd eller annan personal på Väsbyhem) och påtalar situationen. Oftast framkommer det under hembesöket att hyresgästen är i behov av någon form av hjälp. Väsbyhem kontaktar i dessa situationer IFO för ett gemensamt hembesök. Gemensamt för denna ärendetyp är att de är okända för socialtjänsten. Om personen i fråga är i behov av andra insatser utreds detta av IFO. Resultatet kan bli boendestöd eller annan boendeform. Avhysning kan också bli resultatet om det inte blir bättre

4. Andrahandsuthyrningar

Även i dessa ärenden får IFO en kopia av brevet för kännedom. Kontroll görs om hyresgästen är aktuell eller tidigare har varit aktuell inom IFO. I övrigt brukar IFO sällan bli inkopplad i dessa ärenden.

5. Vräkningar/avhysningar

Anmärkningsvärt är att flertalet av dem som vräks har på olika sätt löst boendefrågan när väl vräkningen verkställs. Inom IFO har man sällan några säkra uppgifter kring var de flyttar och hur de har ordnat boendet.

Sammanfattning

En samlad bedömning inom IFO är att man för närvarande inte gör tillräckligt i dessa ärenden. Bland annat på grund av tidsbrist blir de styvmoderligt behandlade. Det går att göra mer konstruktiva insatser för att undvika avhysningar oavsett om det rör sig om hyresskulder, störningar eller sanitär olägenhet. För IFO är det ett angeläget utvecklingsområde vilket också är skälet till att med hjälp av utvecklingsmedel beslutat inrätta en tjänst som skall arbeta med vräkningsförebyggande arbete i samverkan med Väsbyhem. De utvecklingsområden som inringats är följande;

1. Mer aktivt arbeta med den grupp hyresgäster som inte är aktuella för IFO men som står inför avhysning men som av olika skäl inte kontaktat IFO.
2. I samverkan med Väsbyhem utveckla samarbetet med kvartersvärdarna (fastighetsskötarna) kring störningsärenden då dessa har stor kännedom både av området och dess hyresgäster.
3. I samverkan med Väsbyhem utveckla samarbetet med kvartersvärdarna kring ärenden som riskerar avhysning på grund av sanitär olägenhet. Väsbyhem har god kännedom om dessa hyresgäster som oftast inte alls är kända för IFO.

Bilaga 3

Upplands Väsby kommun

Ange förvaltning/kontor
Ange avd/sektion
Ange handläggare
☎ 08 - 590 Skriv 5 sista siffrorna i telnr
Fax 08 - 590 5t
Skriv ditt e-postnamn@upplandsvasby.se

Skriv datum

Dnr

SAMVERKANSAVTAL

BESKRIVNING AV PROJEKT

Under våren 2005 fick socialstyrelsen i uppdrag från regeringen att fördela medel, som har till syfte att motverka hemlöshet. Upplands Väsby kommun ansökte om medel för detta och fick i juni 2005 besked om att kommunen tilldelats medel för att driva projekt under två år. Start januari 2006.

Syfte

Social- och omvårdnadsförvaltningen, individ- och familjeomsorgen (IFO), bedriver idag tillsammans med Väsbyhem verksamhet, som syftar till att förhindra vräkningar. Utarbetade rutiner för handläggningen av detta finns, men är i dagsläget inte tillräckligt för att förhindra alla vräkningar. Kommunen kommer att inrätta en projektjänst för att arbeta i ett tidigare skede med de hyresgäster som löper risk för uppsägning.

Mål

Det övergripande målet med denna del av projektet är att genom att minska antalet vräkningar och störningar förhindra social utslagning.

Avtal avseende samarbete i projekt mellan Upplands Väsby kommun och Väsbyhem AB

Mellan **Upplands Väsby kommun**, org nr, nedan kallad kommunen och **Väsbyhem AB**, org.nr, nedan kallat Väsbyhem, har följande avtal träffats.

§ 1 Parternas åtaganden

- Väsbyhem förbinder sig att samverka med kommunen i enlighet med överenskommen metod, vilken kommer att biläggas detta avtal. Metodbeskrivningen kommer att arbetas fram i samverkan mellan kommunen och Väsbyhem under januari/februari 2006. Nedan beskrivna delar i paragrafen ska ingå i metoden.
- Väsbyhem ska tillsammans med kommunen aktivt delta i målarbetet samt ta del av de löpande resultat som projektet ger.
- Väsbyhem ska representeras i styrgrupp för projektet.
- Gemensamt hembesök ska ske i samtliga ärenden där kommunen bedömer det som nödvändigt.
- Väsbyhem ska delge kommunen relevant statistik för kommande utvärdering av projektet.

§ 2 Avtalsperiod

Avtalet gäller från och med 2006-01-01 till och med 2008-01-01.

§ 3 Information och dokumentation

Kommunen äger förfoganderätt över samtliga handlingar som ingår i projektet.

§ 4 Sekretess

Väsbyhem har rätt att, för att kunna fullgöra sina åtaganden enligt detta avtal, ta del av sekretessbelagda uppgifter om de personer eller deras närstående som berörs av verksamheten enligt detta avtal. Detta gäller under förutsättning att dessa

personer respektive närstående till dessa personer skriftligen lämnat sitt samtycke. I förekommande fall ska samtycke lämnas av legal ställföreträdare. För barn under 15 år ska samtycke lämnas av vårdnadshavare. Samtyckena ska biläggas detta avtal. Om samtycke återkallas ska återkallelsen biläggas detta avtal.

§ 5 Kontaktpersoner

Kommunens kontaktperson är:
XXXXXXXXXXXX

Väsbyhems kontaktperson är:
XXXXXXXXXXXX

§ 6 Omförhandling

Part kan påkalla omförhandling av bestämmelserna i detta avtal om ändrade förhållanden för att bestämmelserna väsentligt motverkar parternas gemensamma förutsättningar. Anmälan om omförhandling skall ske så snart det åberopade förhållandet blivit känt för den part som åberopar omförhandlingsrätten och befriar inte part från skyldighet att fullgöra berörd avtalsförpliktelse intill dess omförhandlingarna avslutas.

§ 7 Ändringar och tillägg

Ändringar och tillägg till detta avtal kan endast ske genom en skriftlig av båda parter undertecknad handling.

§ 8 Avtalsexemplar

Detta avtal har upprättats i två likalydande exemplar varav parterna har tagit var sitt.

Upplands Väsby den 200x

Xxx

Upplands Väsby kommun

xxx

Väsbyhem AB

Bilaga 4

Hyreslag (Jordabalken, kap 12)

8 § En uppsägning ska vara skriftlig, om hyresförhållandet har varat längre än 3 månader i följd vid den tidpunkt till vilken uppsägningen sker.

20 § Har avtal ej träffats om tiden för betalning om hyran som ska utgå i pengar, skall hyran betalas senast sista vardagen före varje kalendermånads början.

24 § ”Hyresgästen skall under hyrestiden väl vårda lägenheten med vartill där hör. Han är skyldig att ersätta all skada som uppkommer genom hans vållande eller försummelse av någon som hör till hans hushåll eller gästar honom eller av annan som har inrymt lägenheten eller som där utfört arbete för hans räkning”

25 § ”När hyresgästen använder lägenheten ska han se till att de som bor i omgivningen inte utsätts för störningar som i sådan grad kan vara skadliga för hälsan eller annars försämra deras bostadsmiljö att de inte skäligen bör tålas (störningar i boendet). Hyresgästen skall vid sin användning av lägenheten också i övrigt iaktta allt som fodras för att bevara sundhet, ordning och gott skick inom fastigheten...”

”Om det förekommer störningar i boendet skall hyresvärden ge hyresgästen tillsägelse att se till att störningarna omedelbart upphör samt, samt om denne är en bostadshyresgäst, underrätta socialnämnden, i den kommun där lägenheten är belägen om störningarna”. Andra stycket gäller inte om hyresvärden säger upp hyresavtalet med anledning av att störningarna är särskilt allvarliga med hänsyn till deras art eller omfattning (särskilt allvarliga störningar i boendet)”. En kopia ska dock skickas till socialnämnden även vid allvarliga störningar se 42 §, under punkt 9.

32 § Hyresgästen får inte överlåta hyresrätten utan hyresgästens samtycke.

39 § Hyresgästen får ej utan hyresvärdens samtycke i andra hand upplåta lägenheten i dess helhet...”

§ 42 punkt 5 ”Om hyresgästen, eller någon annan till vilken hyresrätten överlåtits eller lägenheten upplåtits, genom vårdslöshet är vållande till att ohyra förekommer i lägenheten eller genom underlåtenhet underrätta hyresvärden om detta bidrar till att ohyran sprids i fastigheten.”

§ 42 (egen tolkning från § 42, ej lagtext). De mest förekommande fallen då en hyresrätt är förverkad är; obetald hyra, störning, olovlig andra hands uthyrning samt sanitär olägenhet.

27 § ”Om hyresgästen överger lägenheten, får hyresvärden genast överta den”.

Förordning (1978:314) om underrättelse och meddelande enligt 12 kap. 44 § jordabalken, formulär 1:

”En hyresgäst som inte betalar hyran i tid förlorar sin hyresrätt och kan därför bli uppsagd från sin lägenhet. Som uppsägning räknas också stämningsansökan eller ansökan om avhysning. Enligt bestämmelser i hyreslagen dock få tillbaka hyresrätten fastän han eller hon har blivit uppsagd. Hyresgästen måste då betala hyran inom viss kortare tid”.

”Hyresvärden måste lämna meddelande om till socialnämnden i den kommun där lägenheten är belägen. Ni underrättas härmed att ni har möjlighet att få tillbaka Er hyresrätt om Ni betalar hyran inom 3 veckor från det att Ni har fått del av denna underrättelse

Bilaga 5 – Informationsbrev till hyresgästerna

Upplands Väsby
kommun

Social- och Omvårdnadsförvaltningen

Dnr

Angående obetald hyra

Upplands Väsby kommun har fått meddelande från Väsbyhem att ni inte har betalat hyran och därmed riskerar rätten att få bo kvar i lägenheten. Väsbyhem är enligt lag skyldiga kommunens socialtjänst om detta för att undvika att människor med ekonomiska eller personliga svårigheter av denna anledning förlorar sina bostäder. Upplands Väsby kommun och Väsbyhem har ett tätt samarbete kring dessa frågor.

Med detta brev vill jag erbjuda en träff om du/ni har behov att få ekonomisk rådgivning, information om vad som händer vid hyresskulder och diskutera de möjligheter som finns för att lösa den uppkomna situationen. Jag kan också erbjuda information om ekonomiskt bistånd och förmedla myndighetskontakter vid behov.

Jag har bokat tid till

Kontakt med boenderådgivningen leder inte till att du/ni registreras, då jag inte har någon journalföringsplikt. Jag har naturligtvis samma tystnadsplikt som övriga anställda kommunen.

Med vänliga hälsningar

Boenderådgivare

Upplands Väsby kommun

Social- och Omvårdnadsförvaltningen

Dnr

Angående störningar i lägenhet

Upplands Väsby kommun, social-och omvårdnadsförvaltningen har fått meddelande från Väsbyhem att ni/du fått klagomål på grund av störningar och därmed riskerar rätten att få bo kvar i lägenheten om ni ej vidtar rättelse. Upplands Väsby kommun och Väsbyhem har ett tätt samarbete kring dessa frågor då vi så långt det är möjligt vill förhindra uppsägningar.

Med detta brev vill jag erbjuda en träff om du/ni har behov att diskutera med någon kring hur du/ni ska lösa den uppkomna situationen. Vår erfarenhet är att det ibland kan behövas olika stödinsatser. Jag kan också förmedla myndighetskontakter vid behov. Jag är flexibel och gör gärna hembesök om du/ni önskar.

Jag har bokat tid till

Kontakt med bostadsrådgivningen leder inte till att du/ni registreras då jag inte har någon journalföringsplikt. Jag har naturligtvis samma tystnadsplikt som övriga anställda i kommunen.

Med vänliga hälsningar

Upplands Väsby kommun

Social- och Omvårdnadsförvaltningen

Angående sena hyresinbetalningar

Upplands Väsby kommun har fått meddelande från Väsbyhem att ni under en längre tid haft svårt att klara hyresbetalningarna. Väsbyhem är enligt lag skyldiga kommunens socialtjänst om detta för att undvika att människor med ekonomiska eller personliga svårigheter av denna anledning förlorar sina bostäder. Upplands Väsby kommun och Väsbyhem har ett tätt samarbete kring dessa frågor.

Med detta brev vill jag erbjuda en träff om du/ni har behov att få ekonomisk rådgivning, information om vad som händer vid hyresskulder och diskutera de möjligheter som finns för att lösa den uppkomna situationen. Jag kan också erbjuda information om ekonomiskt bistånd och förmedla myndighetskontakter vid behov.

Jag har bokat tid till

Kontakt med bostadsrådgivningen leder inte till att du/ni registreras, då jag inte har någon journalföringsplikt. Jag har naturligtvis samma tystnadsplikt som övriga anställda kommunen.

Med vänliga hälsningar

Boenderådgivare

Upplands Väsby kommun

Social- och äldreförvaltningen

Hej!

Jag och XX har idag sökt dig i ditt hem med anledning av att du har en oreglerad skuld till Väsbyhem eller då det kommit klagomål om störningar.

Du har haft en inbokad besökstid hos mig, men uteblev från denna och du har heller inte kontaktat Väsbyhem för att lösa den uppkomna situationen.

Jag ber dig därför kontakta mig eller Väsbyhem så att vi kan få information om hur du planerat lösa detta!

Jag kan bistå med ekonomisk rådgivning, information om vad som händer vid hyresskulder och diskutera de möjligheter som finns för att lösa den uppkomna situationen. Jag kan också erbjuda information om ekonomiskt bistånd och förmedla myndighetskontakter vid behov.

Kontakt med boenderådgivningen leder inte till att du/ni registreras, då jag inte har någon journalföringsplikt. Jag har naturligtvis samma tystnadsplikt som övriga anställda kommunen.

Med vänliga hälsningar

Boenderådgivare

Bilaga 6

Modell för samverkan

Modellen innehåller olika steg. Gemensamt är att vid varje steg göra individuella bedömningar. Utmärkande är att fokusera på hyresgästens betalningsförmåga det vill säga vilka möjligheter denne har att själv lösa den uppkomna situationen. I sammanhanget vägs även hyresgästens "historia" inom Väsbyhem in vilket kan leda till olika former av kontroller såsom vilande avhysning och korttidskontrakt. (Källa: Boenderådgivaren)

Steg 1: Klientens betalningsförmåga utreds avseende egna inkomster alternativt möjligheter att låna. Insatser av socialtjänsten vid behov bli aktuellt.

Steg 2: Om inte ovanstående är möjligt görs en avbetalningsplan på maximalt sex månader. Insatser av socialtjänsten vid behov.

Steg 3: Klienten har inga medel alls att betala den uppkomna skulden men bedöms vara berättigad till försörjningsstöd. Skulden regleras i så fall på detta sätt. Eventuellt kan andra insatser från socialtjänsten komma på fråga.

Steg 4: Klienten kan betala/avbetala själv eller med bistånd från socialtjänsten men har haft problem med att betala in hyran under en längre tid varför ytterligare garantier behövs i form av vilande avhysning under en period efter skulden betalats. Insatser från socialtjänsten vid behov.

Steg 5: Klienten kan betala/avbetala, men har haft svårigheter under en så pass lång tid att kontraktet skrivs till 1+1 kontrakt(en kontraktsform som innebär att hyresförhållandet förlängs en månad i taget förutsatt att den boende betalat hyran i tid och skött sig i övrigt) under begränsad tid (1-3 år). Kombineras med vilande avhysning (har mest använts i fall en hyresgäst haft avhysningshot men fått bo kvar med en avbetalningsplan. Avhysningen är vilande under tiden avbetalningsplanen gällt. Om hyresgästen inte fullföljer planen kan Väsbyhem aktivera avhysningen). Insatser från socialtjänsten vid behov.

Steg 6: Klienten har haft så pass allvarlig problematik att han/hon ej kan få bo kvar. Avhysning verkställs. Insatser från socialtjänsten vid behov.

Bilaga 7

Frågor till Väsbyhem

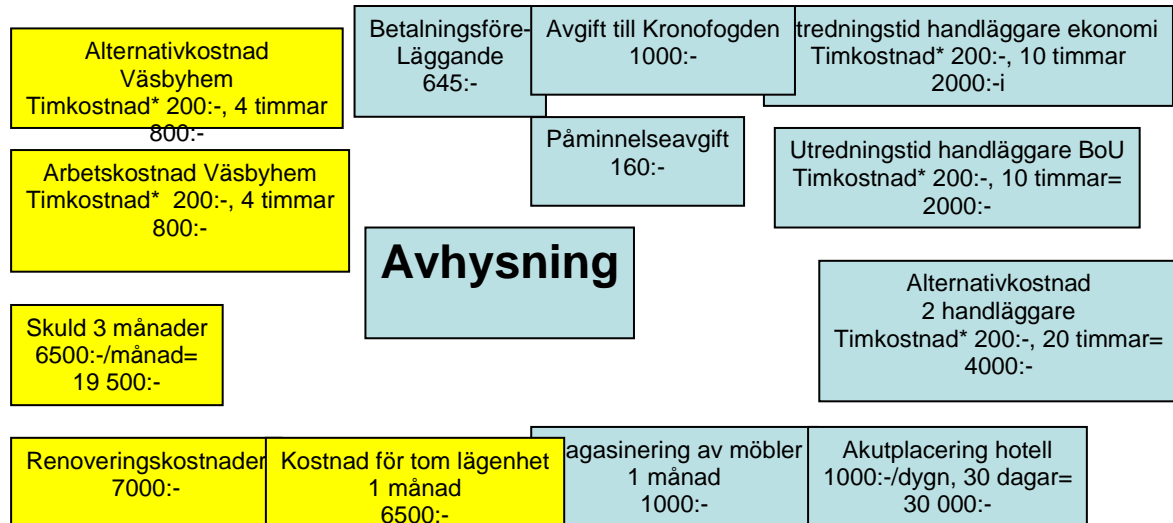
1. Hur såg samarbetet med socialtjänsten ut tidigare enligt Er uppfattning?
2. Anser Väsbyhem att det fanns behov av att inrätta en särskild Borådgivartjänst?
3. Har inrättandet av Boenderådgivartjänsten haft någon betydelse för Ert samarbete?
- Vilket värde har det att den är organisatoriskt placerad inom socialtjänsten?
4. Har något förändrats?
- Vad har i så fall förändrats?
5. Är det något som saknas? Vad?
6. Har Ni behövt ändra något i era rutiner?
7. Ligger det en framtidspotential i den här typen av samarbete?
8. Vad är det som hindrar Väsbyhem från att ha en tjänst som arbetar med liknande frågor som Borådgivaren?
9. Framtiden – vad behöver utvecklas vidare?

,

Bilaga 8

Kostnader för avhysning

Kostnader på kort sikt vid avhysning

Summa: 75405:-

*Timkostnad inkluderar arbetsgivaravgifter

Källa: Boenderådgivaren = kalkylen består av fiktiva siffror

Bilaga 9

Brukarenkät

Löpnr _____

Enkät till hyresgäster som haft kontakt med Boenderådgivningen

Bostadsrådgivningen har tillskapats för att underlätta samarbetet mellan Socialtjänsten och Väsbyhem. Främsta skälet är att så tidigt som möjligt kunna erbjuda bästa möjliga stöd till hyresgäster som riskerar att bli vräkta.

Socialtjänsten i Upplands Väsby har beslutat att låta FoU-Nordväst utvärdera den vräkningsförebyggande verksamheten.

Frågan är hur hyresgäster som har haft kontakt med Boenderådgivningen ser på denna kontakt. – Är den till hjälp?

FoU-Nordväst vill gärna ställa några frågor till Er, som haft kontakt med Boenderådgivningen. Dina svar behandlas anonymt. Inga uppgifter i denna enkät lämnas ut till någon utanför FoU-enheten. Genom att besvara frågorna kan du hjälpa oss att förbättra socialtjänstens stöd till hyresgäster som riskerar vräkning

1. Jag är

☐ Kvinna	Födelseår.....
☐ Man	Födelseår.....

2. Vilket är ditt civilstånd

- Gift
- Sammanboende
- Ensamstående, tidigare gift eller sammanboende
- Ensamstående, aldrig gift eller sammanboende

3. Har du barn

- Nej
- Ja
- Om ”ja” Hur många? _____ Hur många av dem är under 18 år? _____st

4. Hur fick Du/Ni kontakt med Boenderådgivningen?

- Kontaktade själv Boenderådgivningen
- Enbart via kallelse från Boenderådgivningen
- Via Väsbyhem

5. Vilka problem var det som gjorde att Du/Ni kontaktades av Boenderådgivningen (alternativt själv tog kontakt med Boenderådgivningen)?

.....
.....

6. Har kontakten med Boenderådgivningen varit till nytta för Dig?

- Ja
- Nej
- Vet inte

7. Om ”ja” på fråga 6 – beskriv kort vad som var till nytta för Er:

.....
.....

8. Har Boenderådgivningen kunnat påverka din boendesituation?

- Ja
- Nej

9. Skulle Du ta kontakt med Boenderådgivningen igen om behov uppstod?

- Ja
- Nej
- Vet inte

10. Kan Du rekommendera andra hyresgäster att kontakta Boenderådgivningen?

- Ja
- Nej
- Vet inte

TACK FÖR DIN HJÄLP

Bilaga 10

FRÅGOR TILL BOENDE I – MIN FRAMTID

- Öppna frågor/till dem som har boende och är knutna till Min Framtid

1. TEMA: Varför bor Du i eget boende/alternativt varför har du kontakt med Min Framtid?

- Hur ser din boendesituation ut?
- Hur bodde du innan du flyttade till eget boende?
- Varför erbjöds du kontakt med Min framtid?
- Hur gick det till när du fick komma till boendet?

2. TEMA: Hur tänker Du använda dig av boendet/kontakten med Min Framtid?

- Hur ser din planering ut just nu?
- Vad kommer att hända sedan?
- Planerar du för framtiden, tillsammans med personalen?
- Vad är positivt med att bo själv?
- ”Hur använder du dig av personalen?”
- MF är ett boende med stöd – Hur ser stödet ut för dig? Ge exempel....
- Har det någon betydelse?
- Vad kan gå snett?

3. TEMA: Känner du dig delaktig? Konkret delaktighet.

- Hur går planeringen till?
- Gör ni skriftliga planer?
- Följer ni upp dem? Hur/När?
- Är du med och bestämmer om din framtid?
- Upplever du att du är med och bestämmer om din framtid? Är du med.....??
- Gör det någon skillnad att du är med och bestämmer?
- Vem/vilka har gjort upp reglerna för boendet? Varför?

4. TEMA: Vilka förändringar vill du uppnå?

- Vilka möjligheter / finns det några hinder ?
- Anser du att det är möjligt att uppnå någon förändring?
- Vad är en förändring för dig?

5. TEMA: Framtiden

- Vad gör du nästa år?
- Vad gör du om fem år?
- Egen lägenhet
- Arbete – vad?
- Studier – vad?
- Klarar mig själv!!

6. Skulle Du rekommendera MF till andra kvinnor som är i liknande situation som du varit och i så fall varför?